

JAN ŽIŽKA

Historická hra o pěti jednáních

Psdno roku 1903

Po prvé provozováno v Národním divadle v Praze
dne 4. července 1903

SLOVUTNĚMU PÁNU,
PANU
DRU V. V. RYTÍŘI TOMKOVI
Z VELIKÉ ÚCTY
A VDĚČNĚ VĚNOVÁNO

OSOBY PRVNÍHO JEDNÁNÍ

SIGMUND, římský a uherský král

JIRÍ, biskup pasovský, jeho kancléř

NÁMĚSTEK legátův

JAN ŽELEZNÝ, biskup olomoucký

MÍCHAL, kanovník

VILÉM Z PERNŠTEJNA,

zemský hejtman moravský

PETR STRÁŽNICKÝ Z KRAVAŘ

VANĚK ČERNOHORSKÝ Z BOSKO-
VIC

SMIL Z KUNŠTÁTU

JAN TOVAČOVSKÝ Z CIMBURKA

JIMRAM

ZBYNĚK } bratři Z DOUBRAVICE

OLDŘICH }

JAN VŠEMBERA Z BOSKOVIC

JAN LHOTSKÝ ZE PTENÍ

HARTNEID Z LICHTENŠTEJNA

JIRÍ ZE ŠTERNBERKA

JAN HRABĚ Z HARDEKA

VÁCLAV Z JENŠTEJNA

VILÉM KOSTKA Z POSTU-
PIC

HLAS Z KAMENICE

VANĚK řečený Pivo

MARTIN, kněz

Moravští páni
podobojí

Moravští páni
podjednou

České poselstvo k Vitoldovi,
velikému knížeti litevskému,
v zajetí Sigmunda krále

PIPO SPANO, nejvyšší vojska Sigmunda krále

KAŠPAR ŠLIK, králův sekretář

KAPITÁN kumánský

KOMORNÍK králův

PURKMISTR brněnský a dva z rady

Tři mladé paní, tři panny brněnské

První, druhý posel

Páni moravští podjednou i podobojí, uherští magnáti, němečtí šlechtici, Kumáni

Děj na hradě brněnském v listopadu r. 1421

JEDNÁNÍ PRVÉ

Síň na brněnském hradě. V pozadí dveře a gotická okna. Napravo dveře do komnat králových. Proti nim nalevo povýšené křeslo pod nebesy. Vedle něho vpravo, vlevo nižší sedadla. V pozadí při levém rohu krb s malovaným pláštěm. V krbu oheň. Je listopadový, pochmurný den.

Výstup 1. KAŠPAR ŠLIK, KOMORNÍK

ŠLIK

(třicetiletý, hřeje si nad ohněm ruce, ohlédne se přes tu chvíli po dveřích k pokojům královým, posléze odstoupí, vzav papíry položené na sedátku poblíže krbu a chce k dotčeným dveřím. Vtom)

KOMORNÍK

(šedé hlavy, nesa truhličku)

ŠLIK

Smím už ke králi? Už dlouho čekám.

KOMORNÍK

A budeš čekati dál, milý sekretáři.

ŠLIK

Což ten posel z Čech je dosud u krále?

KOMORNÍK

Není, ale Jeho Milost poručila, aby zůstal nablízku. Je hrubě potěšena jeho novinou.

ŠLIK

Nač mám tedy čekat?

KOMORNÍK

Dříve ještě přijde kumánský kapitán. Jeho Milost si jej dala zavolat.

ŠLIK

Ale já nesu důležité zprávy z Čech, od českých pánů.

KOMORNÍK

Ať čekají. Dříve ten kapitán a dříve také moravští páni. Už jdou, díval jsem se, cesta sem k nám nahoru se jimi netrhne. (*S úsměškem*) Dali si říci, přijeli „na sněm“.

ŠLIK

A jdou, myslím, do pasti.

KOMORNÍK

✓ Jaké okolky s těmi Husáky a Viklefy.

ŠLIK

Co náměstek legátův.

KOMORNÍK

Ah, vidíš; ten také přijde ještě před tebou. Ani jsem nevzpomněl. Ó, to se načekáš. Ale jen čekej a hřej se tu. Venku šedivý mráz. Raději bych seděl s tebou u ohně.

ŠLIK

Kam jdeš, co neseš?

KOMORNÍK

Jdu dělat peníze.

ŠLIK

Haha, a tak mrzutý. (*Ukáže na skřítnku*) Z toho, co tam je, budeš je dělat?

KOMORNÍK

Z toho. Ó, že u Jeho Milosti nemají peníze žádného odpocinku! Ah, co jsme již všechno zastavili! Braniborskou zemi a třináct spíšských měst, cla, židy, říšské klenoty i dary měst a knížat –

ŠLIK

A co teď. Snad zlaté konvice?

KOMORNÍK

Ty jsou již zastaveny.

ŠLIK

Ej! Tak šňůry vzácných perel?

KOMORNÍK

Ty nejsou ještě vyplaceny.

ŠLIK

Tak zlatý řetěz krále englického, ten se záponou –

KOMORNÍK

Ah, to již Windecke zavezl do Brügge města kupcům v zástavu.

ŠLIK

Haha, u všech svatých, tak co ještě máte?

KOMORNÍK

W Mnoho ne: dva řetězy a zlatý kříž s ostatky, plný zafirů, a krásný koflík zlatý. Oh škoda, škoda a třikrát škoda, neboť smění-li to klenotník, který tu čeká, hned abych to zase utratil.

ŠLIK

Proč?

KOMORNÍK

V Mám koupit drahé prsteny na dary krásným paním a panám.

ŠLIK

Zdejší?

KOMORNÍK

Zdejší. Měšťané dole chystají na ratouze hody veselé a tanec bude veliký. Přijdou sem Jeho Milost pozvat, už se ohlásili. Paní a panny také. A na ten tanec ty prsteny.

ŠLIK

Ej, ej, to se z Brna do Čech nedostaneme a Jeho Milost zapomene na pošmurné kacíře, na vojnu i na Žižku. Krásné paní a panny že sem přijdou? (*Luskne prsty*) Ó, chtějí zblízka uvidět nejkrásnějšího krále v křesťanstvu. Jenom žel, že mívá podágru.

KOMORNÍK

Ó, teď je na nohy zase jako jelen; zato na hřbet naříká. Medikus pravil –

ŠLIK

Já už vím (*po lékaři s přehnanou vážností*) Morbus sciaticus. Ale jak to zhojit, neřekl. Já však vím medicamentum.

216

KOMORNÍK

(*kvapně*) Jaké!

ŠLIK

O tom tanci, ty paní a panny krásné. Uvidíš, že Jeho Veljebnost bude hned jako svíce.

KOMORNÍK

Nech těch šprochů!

Výstup 2.

KUMÁNSKÝ KAPITÁN, předešli

KAPITÁN

(*v čapce, v červeném plášti, v sukni, v červených, uherských střevicích s ostruhami, po boku křivou šavli při bitém pasu. Je suchý, osmahlý, dlouhé, sivé brady, vlasy má na spáncích v ruličky spletené. Jde klidně, chmurně. Spatřív oba, pokyne hlavou a zajde do dveří vedoucích do komnat králových*)

Výstup 3.

ŠLIK, KOMORNÍK, pak NÁMĚSTEK LEGÁTŮV

KOMORNÍK

(*hledě za kapitánem*) Tu ho máš, bradu kumánskou. Když ten jde ke králi –

ŠLIK

Smrt jest jeho stín.

KOMORNÍK

Nač ho Jeho Milost asi volá.

217

ŠLIK

Víš, starý brachu, tys pro to, abys nosil zlato v zástavu a kupoval dary krásným paním, a tu ten Kumán, aby načal červeného, když by moravští páni měli tvrdou hlavu.

KOMORNÍK

A nebo je na to poselstvo nevěrných Pražanů.

ŠLIK

I snad na to. Ti pražští poslové jsou v pěkné kaši, haha. Zapřít svého dědičného krále, jít na Litvu si pro jiného a nedojít ani na půl cesty a býti chycenu a musít v moc toho, kterého zradili – v té kůži, milý komorníku, bych nechtěl být.

KOMORNÍK

A vidíš, ještě způrní jsou i u vězení, zvláště jejich kněz. Ten jen o Husovi zpívá a jim káže, vykládá –

NÁMĚSTEK LEGÁTŮV

(*vejde hlavními dveřmi*)

ŠLIK

(*se hluboko klaní*)

KOMORNÍK

(*klaněje se ustoupí stranou a když náměstek osloví Šlika, odejde*)

Výstup 4.

NÁMĚSTEK LEGÁTŮV, ŠLIK

NÁMĚSTEK

Co nového v kanceláři, milý synu?

218

ŠLIK

Tu ty listy z Čech, od pánů i rytířstva. Pan z Rožmberka také píše.

NÁMĚSTEK

Ten zhřešil, vstoupiv bez našeho vědomí v příměří s nečistými Táboři.

ŠLIK

Je po míru, milosti. Už opět polem pracuje proti těm kacířům a ostatní páni nechali i spolku s Pražany a slibují věrnost Jeho Milosti.

NÁMĚSTEK

(*štiplavě*) Ale ne zadarmo; za klášterské statky.

ŠLIK

I kdyby sebevic ta pomoc stála, jen když to Pražany oslabí. Všecko se pěkně obrací. Také páni a rytířstvo z Moravy poslechli Jeho Milost a přijeli.

NÁMĚSTEK

Ale musí také sv. církve býti poslušni. Těch artykulů a kalicha se musí odpřisáhnout. Přihlásili se na sněm všichni?

ŠLIK

Až na dva.

NÁMĚSTEK

(*ostře*) Kdo jsou!

ŠLIK

Pan Hašek z Valdštejna. Ten se i směle brání. Nočním časem udeřil na naše vojsko a několik set jich zmordoval. Teď se probíjí se svým houfem do Čech. S ním mladý Strážnický z Kravař.

219

NÁMĚSTEK

A starý, jeho otec?

ŠLIK

Ohlásil, že přijede a prosí za milost.

NÁMĚSTEK

Ten musí syna potrestat na postrach všem.

ŠLIK

Tak všechno k dobrému se obrací. Pražané jsou sami a Žižka —

NÁMĚSTEK

(kvapně) Co je!

ŠLIK

Je skličěn od pánů z Plzeňska a z té pasti nevyrazí.

NÁMĚSTEK

(potěšen) Co díš, co díš! Ten rohan ďáblem posedlý. Bůh potrestal jej slepotou a ještě se vzpírá v pýše pekelné. Král už ví?

ŠLIK

Posel je u něho.

NÁMĚSTEK

To tam více uslyším. *(Má se k odchodu, ale stane zas)* Tedy Žižka, pravíš, v tenatech a daleko od Prahy. To si na Prahu pospíšíme a nebude, jako loni na Vítkově hoře. Milý synu, letos budeme slaviti Kristovo narození v Praze.

ŠLIK

Bohdá, milosti, že budou veselé vánoce.

220

NÁMĚSTEK

A štědrý bude Jeho Milost král svým věrným; a my také nezapomeneme, kdož s námi jsou a kdož proti nám. *(Odejde do pokojů králových)*

Výstup 5.

ŠLIK, pak KUMÁNSKÝ KAPITÁN

ŠLIK

(položiv listy na sedadlo u krbu, jde k oknu, dívá se ven, rychle se však obrátí, když zaslechne kroky)

KAPITÁN

(vystoupí)

ŠLIK

(mu vstříc) Potkals náměstka legátova? Viděls, jak byl jasné tváře?

KAPITÁN

Já se nedíval. *(Chce dál)*

ŠLIK

Tak kdy vytrhneme, kapitáne, z Brna. Neřikal ti král?

KAPITÁN

O tom nic.

ŠLIK

Snad o pražském poselstvu?

KAPITÁN

O tom také mluvil.

221

ŠLIK

A o čem ještě?

KAPITÁN

O moravských pánech, kteří sem přijdou.

ŠLIK

Strojí se něco?

KAPITÁN

Krvavá lázeň, kdyby se nechtěli zřící kalicha.

ŠLIK

(*žasna*) Všem?! Všem, jak sem přijdou?

KAPITÁN

Všem podobojí, všem Husákům. A dobře na ně, na prašivé kacíře. Děti křtí v potoce a třeba v louži, v hrncích svátost krve posvěcují a v Praze na kopci se čertu klanějí.

ŠLIK

To snad přece ne.

KAPITÁN

Jak by ne. Kněží to kážou celým vojskem.

ŠLIK

Že by se král nebál takového krve prolítí?

KAPITÁN

Kdož by se bál!

ŠLIK

Ty ovšem ne.

222

KAPITÁN

A král tím méně. Kolik let sloužíš králi?

ŠLIK

Pět.

KAPITÁN

Pět! Já šestkrát tolik a ještě víc. Já krále znám, a věř, krve se nebojí. Když já se třásl, on se jí opíjel.

ŠLIK

Ty že jsi se třásl?!

KAPITÁN

Jen jednou, a král ani tenkrát ne a byl ještě mladý, sotva přes dvacet, když z Čech se dostal do Uher za krále a u nás ho všude nechtěli. Tomu je třicet let, (*vzpomíná*) třicet, v Budíně, (*zamyslí se*) na place sv. Jiří. (*K Šlikovi*) Dva a třicet pánů a zemanů dal tenkrát popravít, všem hlav vy zutinat jak kohoutům.

ŠLIK

Že ho nechtěli za krále? A on to poručil?

KAPITÁN

A ještě se díval, jak kat za katem je stínal, neb jeden nestačil, jak rubal hlavu, druhou, třetí, desátou, dvacátou, třicátou – a jednu. Dvaatřicátý, Jiří Kont rodu Hedervary, jejich vůdce, musil čekat naposled. Stál –

ŠLIK

Tys tam byl?

KAPITÁN

Stál jsem u toho s krajany ve zbrani. Tolik krve jsem viděl po prvé a tak umírat. Ten Jiří Kont nechtěl k špalku po-

223

kleknout a nepoklekl. O kůl se hřbetem opřel, oči na kata, sám bradu zved, aby kat mohl seknout do krku –

ŠLIK

(mávně rukou) Hh –

KAPITÁN

Kolem bledli a tenkrát jsem se trásl a lítost mne popadla, když toho Konta panoš, klouče vlasaté, dal se pro svého pána do usedavého pláče. Tak ti naříkal –

ŠLIK

Co král –

KAPITÁN

Chlapce se mu přece zželelo. Chtěl jej utěšit, ať mlčí, že on, král, bude mu také dobrým pánem – (Zamlčí se)

ŠLIK

A panošek?

KAPITÁN

Byl hořem zchvácený a choulil se jak ptáček raněný, ale na ta slova vyskočil (ohlédne se), vyletěl všecken zsinálý a zkrík' (tlumeněji), že on české prase nechce za pána.

ŠLIK

(uleknut ustoupí) Co král!

KAPITÁN

(zasmušile) Dal srazit i tu mladou hlavu. Třiatřicátou.

ŠLIK

(zamyšleně před se) Tenkrát Uhři nechtěli krále, že je Čech a teď zase Češi, že není Čech.

KAPITÁN

(před se) Jiří Kont – ten umíral – Tak umíral – (K Šlíkovi) Bys věděl, mně se o něm dlouho zdálo. A ještě teď často o něm slyším.

ŠLIK

Ještě teď?

KAPITÁN

Když v poli v noci stráže přecházím, nejdnou slyším od ohňů, jak zpívají si smutnou píseň o Kontu Jiřím, kterak umíral – Teď uvěříš, že král ty kacíře dá rozsekat, kdyby nepovolili.

ŠLIK

(starostně) Jen aby nelitoval, jak často litoval!

KAPITÁN

Ať lituje, nelituje. Ty pišeš, když ti poručí, ať zlé, ať veselé. A já tím pírem (pohne šavlí) budu také psát, když poručí. Jsem přichystán a lid můj také. (Odejde)

Výstup 6.

VILÉM Z PERNŠTEJNA, ŠLIK

PERNŠTEJN

(za posledních slov kapitánových kvapně vstoupí a přímo k Šlíkovi) Sekretáři, jsme svoláni na sněm nebo nejsme!

ŠLIK

(hned nechápe) Na Jeho Velebnost královskou nebudete již dlouho čekat.

PERNŠTEJN

Jsme svoláni na sněm nebo nejsme!

SLIK

Jste, tak jest.

PERNŠTEJN

Jsme a když jsme přišli na slovo Jeho Milosti, že každý bude bezpečný svým hrdlem, odevzdal každý v bráně meč a zbraň, jak káže řád v čas sněmu a starý zvyk.

SLIK

Tak vždycky bývá.

PERNŠTEJN

Tak vždycky bývá, ale to nikdy, aby v místě sněmovním stálo vojsko ve zbrani. Jdi se do bran podívat. Jsou osazené ne pouhou stráží; celé houfy Uhrů a Němců se tam rojí. Jsem této země hejtman a věren Jeho Milosti pobízel jsem pány bratry ze stavu, ať přijedou, ať poslechnou; a teď všichni na mne, proč vojsko ve branách. Mám zodpovídat, že porušen je řád a nevím proč. Jdu ke králi –

SLIK

Je tam náměstek legátův.

PERNŠTEJN

Ten radí vždycky proti nám. Tím spíše půjdu.

SLIK

Nechod, pane hejtmane, rač posečkat. Dnes ne se vzpírat, dnes ne ho dráždit, pro Bůh, pane hejtmane!

226

Výstup 7.

PIPO SPANO, pak VANĚK ČERNOHORSKÝ
Z BOSKOVIC, SMIL Z KUNŠTÁTU

PIPO SPANO

(dobrý padesátník, osmahlý, oholený, má jen kníry. Vlasy dlouhé jsou v týle i do čela rovně přistřiženy. Je v brnění, na hlavě však má jen malou čapku na temeno)

PACHOLE

(nese za ním helm)

PERNŠTEJN

(hned na Pipu) Pane Pipu, či rozkázáním jsou brány vojskem osazeny.

PIPO SPANO

Mým. Zatím jen brány.

PERNŠTEJN

Zatím jen brány?! To se tedy chystá víc? *(Určitě)* Pane Pipu Spano, je sněm a v naší zemi je ten řád –

PIPO SPANO

A u mne, pane hejtmane, zas povinnost, abych vykonal, co Jeho Milost král můj rozkáže. *(Jde volně ku dveřím ke komnatám královým. Za posledních slov Pipových vejdou)*

SMIL Z KUNŠTÁTU, VANĚK ČERNOHORSKÝ

(ten zaslechnuv poslední větu, prudce na Pipu) To také rozkázala Jeho Milost, aby tvůj lid se oddal na ukrutnost neslýchanou, na pálení, na panen a paní ohavné násilí, lidí i dítek mordování, tady, u nás, v zemi křesťanské?

227

PIPO SPANO

(*stojí u samých dveří*) By, bože, byla! Ale je země kacířská, plná ohybných pikartů (*Určitě*) Jeho Milost ví o všem, co se děje, chválí to a z toho mně děkuje. (*Odejde*)

KUNŠTÁT

Chválí to a z toho mu děkuje!

ČERNOHORSKÝ

(*za Pipou*) Krvavý Vlachu! Za žold vlastní mateř zabiješ! (*K Pernštejnovi*) Zle se mele, pane hejtmane. (*K Šlikovi*) Co je, co se chystá, pověz. Tys Říman, ale sám jsi řekl, že ti bylo líto mistra Husa slavné paměti.

ŠLIK

Bůh ví, že mně ho bylo v Konstancii velmi žel. To věřte i že dobře s vámi myslím. Protož poslechněte a nebudte hněvu Jeho Milosti. Chcete-li přísně a tvrdě držet a bránit stranu Husovu, to bude vám dnes velmi těžko.

Výstup 8.

JAN TOVAČOVSKÝ Z CIMBURKA, JIMRAM, ZBYNĚK,
OLDŘICH Z DOUBRAVICE, JAN VŠEMBERA
Z BOSKOVIC, JAN LHOTSKÝ ZE PTENÍ,
HARTNEID Z LICHTENŠTEJNA, JAN HRABĚ
Z HARDEKA

a jiní páni podobojí a podjednou. Těchto je značně máň.

ŠLIK

(*opakuje*) To bude vám dnes velmi těžko.

KUNŠTÁT, ČERNOHORSKÝ

Co je?
Co chce král?

ŠLIK

Abyste se zřekli pražských artykulů. (*Pohnutí, ustrnutí mezi pány podobojí*)

ČERNOHORSKÝ

(*prudce*) I kalicha?

ŠLIK

I kalicha.

KUNŠTÁT

To král nemůže chtít!

ŠLIK

Jeho Milost to bude chtít.

PERNŠTEJN

(*ostře*) A náměstek legátův?

ŠLIK

Ten k tomu svou moc dává, jak papež poručil.

Výstup 9.

PACHOLE, předešlí

PACHOLE

(*vyjde z králových pokojů. K Šlikovi*) Jeho Milost královská —

ŠLIK

(*kvapně*) Mám jít — Už jdu, už jdu. (*Sebere papíry se stoly u krbu, pak k Pernštejnovi*) Pane hejtmane, rač urozeným pánům domluvit. (*K ostatním podobojí více prosebně*)

Urození pánové! (*Varovně*) Jen co smím říci: O samo hrdlo běží. (*Odejde do komnat králových*)

PACHOLE

(*za ním*)

Výstup 10.

Předešli bez ŠLIKA a PACHOLETE

ČERNOHORSKÝ

Hrdlem hrozit? Nám na sněmě?

KUNŠTÁT

A slíbil, že svými hrdly budeme bezpečni.

PERNŠTEJN

To mně král slíbil.

CIMBURK, JINÍ PODOBOJÍ

Mně také!
Mně také! Nám také!

ZBYNĚK Z DOUBRAVICE

A dané slovo jako glejt.

ČERNOHORSKÝ

Mistr Hus měl od něho také glejt, podobný, počestný, dokonalejší —

OLDRICH Z DOUBRAVICE

Na to jsme zapomněli.

KUNŠTÁT

(*prudce*) Pojdme odtud!

LICHTENŠTEJN

(*stoje s ostatními pod jednou*) Kam! Jen do brány.

LHOTSKÝ

(*chlácholivě*) Považte, páni bratři — (*Oddaně*) Jeho Milost —

ČERNOHORSKÝ

(*vpadne*) Jeho Milost hodila nám smyčku na krk.

PERNŠTEJN

To za naši věrnost.

CIMBURK

Slovo rušit!

LHOTSKÝ

Jeho Milost ho ještě nezrušila.

LICHTENŠTEJN

A co vaši přátelé, Pražané! Co je u nich slovo —

LHOTSKÝ

(*horlivě, skoro radostně přisvědčuje*) Tak, tak, tak.

JAN VŠEMBERA Z BOSKOVIC

(*chmurně stál v pozadí; náhle vystoupí a promluví k Černo-horskému*) Vzpomeň si, pane bratranče, a vy všichni na Jana Sádlo z Kostelce, co mu Pražané udělali. A byl jako vy, přijímání pod obojí věrně obhajoval a přec jej očernili jako zrádce.

LICHTENŠTEJN

Ale byl člověk urozený a ten té chátře trnem v oku.

VŠEMBERA

A měl také glejt, do Prahy si pro něj poslal, aby se z narknutí očistil. Glejt poslali a když přišel mezi ně na rat-houz – vzpomeňte si, co bylo před čtrnácti dny – vzpo-meňte si, jak noci dočekavše kázali stít jeho šedou hlavu. A musil na smrt bez svátostí, ačkoliv o ně prosil. (*Patrný účinek na pány podobojí*)

ČERNOHORSKÝ

(*kvapně*) Ale kdo mu to učinil! Lidé z roty kněze Želiv-ského.

KUNŠTÁT

Větší strana Pražanů jeho smrti želela a plakali –

VŠEMBERA

Plakali a želeli! Hm – plakali a želeli také loni v tento čas, zrovna těmi časy, ta větší strana Pražanů, když pány a rytířstvo z Moravy, vaše syny, bratry, strejce pod Vyše-hradem radostně mordovali, když je jako vepře zbili a ihned ze všeho odění a roucha až do košile obnažili? (*Rozčiluje se*) Já to viděl, já na to hleděl se vši rytířskou obcí na Vyšehradě obleženou, a my smlouvou vázání nesměli jsme pomoci, nesměli se ani hnout. Tak v slově jsme stáli my – a naši dole mřeli –

ČERNOHORSKÝ

Ale kdo je napřed šikoval a jich retovati nechtěl ne-li král –

LICHTENŠTEJN

A ty měšťáky a chlapy selské s cepy nazýváte bratry!

HARDEK

(*s opovržením*) Bratry!

KUNŠTÁT

My s nimi nejsme, my jsme s králem. Ale proč činí král násilí našemu svědomí?

ČERNOHORSKÝ

A naši zemi hubí.

LHOTSKÝ

Jeho Milost jenom trestá; jenom ty hubí, kteří se moci opřeli. Proč pan Hašek a mladý Strážnický –

CIMBURK

(*zasmušile*) To jsou pevné skály pravdy Pána Krista.

Výstup II.

JAN Z LOMNICE, PETR STRÁŽNICKÝ Z KRAVAŘ,
předešli

STRÁŽNICKÝ

(*vážný, šedých vlasů i vousů zasmušilý*)

CIMBURK

Strážnický! (*řde rychle k němu*)

ČERNOHORSKÝ

Pane Petře! (*Podá mu ruku*)

PÁNI PODOBOJ

(jej vítají s účastenstvem)

KUNŠTÁT

Jak je --

PERNŠTEJN

Co Václav --

STRAŽNICKÝ

Doufám bohu, že se můj syn do Čech probije. S panem Haškem slíbil třeba umřít pro pravdu čtení svatého. A za to snáším já. Ó, kdybyste věděli, jak je v naší straně. Mé zboží všecko zničeno, a lid, poddaní, chudina -- ó, srdce bolí. Vesnice, městečka na mém zboží vypáleny, dým se valí krajem a co noc rudé, hrozné záplavy na nebi hlásají nové požáry. Kumáni, Uhři, Němci, Rácové, všichni v požeh dávají. A kdyby jen pálili, ale činí násilí a mordují, ženy věší za prsy na ploty, ba ani dětem neodpouštějí. A jak! Právě nohy a levé ruky jim sekají a naopak -- A drancují!

ČERNOHORSKÝ

Lupiči! Žháři!

KUNŠTÁT

Vrahové!

PERNŠTEJN

Bojovníci křesťanského krále!

ČERNOHORSKÝ

A z toho jim děkuje!

LHOSKÝ

Jeho Milost přísně trestá.

LICHTENŠTEJN

(k utrakvistům) Vězte, že ta zkáza povalí se dál.

HARDEK

Na vaše statky.

VŠEMBERA

Slitujte se nad chudinou!

ČERNOHORSKÝ

(náhle vykřikne) Herež! Pánové, bratři! *(Ukazuje do oken, za nimiž se zjevili Kumáni v červených pláštích, v plné zbraní. Obecné vzrušení)*

KUNŠTÁT

Jdou na nás!

ČERNOHORSKÝ

(divoce) A my bez zbraně!

CIMBURK

Mohou nás rozšavlovat jako ovce. *(Vykřiky nevole mezi utrakvisty)*

ČERNOHORSKÝ

(k Pernštejnovi) Pane hejtmane, jak je možná --

PERNŠTEJN

Musí odtud, pryč! *(Vzrušen chvátá ven)*

HLASY PÁNŮ PODOBOJÍ

Odtud! Pryč!
Pryč odtud!

Výstup 12.
KUMÁNSKÝ KAPITÁN, předešli

KAPITÁN

(v uherské helmici, v brněné košili, v pravici buzikán, v červeném plášti, chmurně vstoupí. Pernštejnovi zrovna do cesty. Otevřenými dveřmi viděti Kumány)

PERNŠTEJN

(na kapitána) Co tu se zbraní! Nač!

KAPITÁN

Jak bude potřeba; třeba na vás.

ČERNOHORSKÝ

(divoce) Třeba na nás?

PERNŠTEJN

Odveď svou rotu!

KAPITÁN

Nesmím.

PERNŠTEJN

Já, zemský hejtman, poroučím.

KAPITÁN

(klidně) Mně jenom král poroučí.

ČERNOHORSKÝ

(k pánům podjednou) To-li také strpíte?

KUNŠTÁT, CIMBURK A JINÍ PODOBOJÍ

(dorážejí na kapitána) Odveď je!
Odveď tu rotu krvavou!
Pryč s nimi!

KAPITÁN

(ustoupiv ke dveřím, změří pány chmurným pohledem)
Hned, pánové! *(Obrátí se ke Kumánům, mávne buzikánem. V ten okamžik tast všichni Kumáni naráz šavle)*

KAPITÁN

(k pánům) Jděte si na ně. *(Odejde ke králi)*

ČERNOHORSKÝ

(třepe pěstmi nad hlavou) Holou pěstí! Holou pěstí!

CIMBURK

Kumán nečistý!

PERNŠTEJN

Jdu ke králi. *(Odejde)*

LICHTENŠTEJN

(za ním) Jdeš nadarmo!

VŠEMBERA

Učiňte králi po vůli!

LHOTSKÝ

Jeho Milost král vám bude milostiv.

HARDEK

Zachováte si své panství.

STRAŽNICKÝ

(v popředí vlevo) Já i syna ztratil! I syna!

PERNŠTEJN

(se vrátí) Ani jsem nedošel.

CIMBURK

Nepustili tě.

PERNŠTEJN

I v přední síni plno Kumánů.

ČERNOHORSKÝ

Jsme v tenatech.

(Mezi utrakvisty výkřiky nevole a hněvu i úžasu plného strachu)

To je zrada! Hanba! Zmordují nás!

ČERNOHORSKÝ

(vášnivě k pánům podjednou) A to vy strpíte? Ten sněm je také váš a král hubí také vaše právo.

KUNŠTÁT

Měli byste býti za jeden muž s námi!

(Fanfára)

LHOTSKÝ

Jeho Milost král!

VŠEMBERA

(k Černohorskému) Pane bratranče a vy páni všichni, probůh, mějte rozum!

LICHTENŠTEJN

Jde o vaše hrdla!

(Fanfára)

Výstup 13.

KUMÁNSKÝ KAPITÁN, dva PANOŠI, HEROLD, několik MAGNÁTŮV UHERSKÝCH a NĚMECKÝCH ŠLECHTICŮ, SIGMUND král, NÁMĚSTEK LEGÁTŮV, JIŘÍ, biskup pasovský, KANCLÉŘ, JAN, biskup olomoucký, MÍCHAL, kanovník, PIPO SPANO, MAGNÁTI UHERŠTÍ, PRVNÍ POSEL

KUMÁNSKÝ KAPITÁN

(jde vpravo a stane u okna tvář k trůnu, ale tak, aby zároveň viděl na své mužstvo)

SIGMUND

(usedne na trůn)

NÁMĚSTEK
JIŘÍ pasovský biskup
JAN olomoucký biskup

(usednou na nižší sedadla)

(Za nimi stanou)

MÍCHAL kanovník
PIPO SPANO
MAGNÁTI, NĚMEČTÍ ŠLECHTICI
PRVNÍ POSEL

(vyšed s dvorem poslední, zůstane sám u dveří vpravo)

PERNŠTEJN *(v čele)*, MORAVŠTÍ PÁNI

(uklonili se králi)

SIGMUND

(plavovlasý, naryšavělé brady, velký, urostlý, sličné hlavy; vypadá na svůj věk (padesáti dvou let) mlaději. Vystoupí s nelícenou důstojností) Urození páni! Vítejte u vážné chvíli. Zdraví a silni milému bohu děkujíc táhneme se svým vojskem zase proti těm, kteří nás tisknou od našeho dědictví, od našeho království českého a zemi tu v záhubu

a hanbu uvedli. Víte, že držíme při kostelu svatém a chceme při něm věrně ostati a (*důrazně*), neobrátime se na nižádné nové nálezy. Proto nechceme a nebudeme trpěti těch Táborů ukrutnost a neřády, kteří svaté obrazy sekají, kteří kláštery a kostely boří, kteří kněze, mnichy, panny a jiné duchovní lidi pálili a pálí, mordovali a mordují. S boží pomocí tentokrátě potřebe a zkazíme to ohavné kacířstvo církvi sv. k utěšení a té zemi ku pokoji a vysvobození. V tom se nám nyní dobře daří a ještě jsme hranic svého království nepřekročili. Nám se vše v dobré obrací, bohu děkujíc, a Pražanům a všem té strany Husovy jen v zlé. My v boha důvěřujeme, oni již na mysli klesají, nám přibývá pomocných, je všichni opouštějí. Dnes skoro té chvíle, došli nás listové pánů a rytířstva z Čech, pana z Rožmberka, pana z Vartenberka, Městeckého a jiných, že nechali spolků a příměří s Pražany i s Táborý. Od nich se odtrhli a jdou k nám a pomoc přivedou. V Jihlavi nás budou se svým lidem čekati. Z Hor Kuten doneseno od věrných tajné poselství, že čekají nás toužebně, aby nám vydali město i doly. Lužičtí a Slezané vtrhli do Čech od půlnoci, a na polední straně hubí pan z Rožmberka Táborý. Na západě pak Čech – ha – (*nemoha ztlumiti divé radosti*) tam ochránce Pražanů, ten Žižka slepý – Ten loni z dopuštění božího zvítězil nad naším vojskem. A teď, sám sklíčen, sevřen – a té chvíle snad – Však slyšte sami posla, jenž přiharcoval z Čech a s jakou novinou. (*Kyne poslovi*)

PRVNÍ POSEL

(*mladý člověk zemanský, postoupí dopředu*) Veliký mistr štrakonický zákona svatojanského mne posílá. Z pole příjždím, na své oči jsem všecko viděl. Nejprve sbili jsme Žižkovi na šedesát lidí obojího pohlaví na tvrzi Štěnovické, kterou osadil. Pak jsme s Plzeňskými obehnali hrad Krasikov, osazený také lidem Žižkovým. Tu on, Žižka, připravoval se hradu na pomoc a zle již nás tiskl. Vtom přišla nám ze Sas pomoc. Pan Heinrich z Plavna přispěl a tu jsme se na Žižku velmi silně sebrali, takže musil táhnout před námi s chvátáním. Ale bránil se jako křeček, cestou samé harce byly. A když můj pán, veliký mistr a pan Hanuš z Kolovrat a pan ze Švamberka jej chtěli za-

skočit, u Žlutic bylo, utekl se na jeden vrch, Vladař jeho jméno, a tam vozy vytočil a těmi vozy se zavřel a první šturm odrazil. I řekli naši páni: Nechme ho, sevřen je a neuteče a špiže nemá a mráz nám pomůže. Neb vál vítr ukrutný a mráz uhodil. Nevzdá-li se Žižka, zajde mu vše hlady, lid i koně, nebo pomrznou. Této chvíle jest již po něm veta. Živ nebo mrtev je teď v rukou pánů a Plzeňských. (*Patrný dojem na všech; podobojí jsou zaraženi, ostatní potěšeni*)

SIGMUND

A tak ten Žižka zajde a zajde (*hledí pronikavě na kalištníky*) naděje mnohých. Tak i západ království je náš a na Prahu, na to zlé srdce království, my udeříme přímo. Již teď padá na Pražany strach. Jsou slabí, opuštěni. Jejich houfy u Čáslavě se již hýbají, ne však proti nám, nýbrž couvati se chystají – ti pyšní Pražané, kteří nás (*ostře, popuzen tím pomyslením*) s trůnu složili a již si pro jiného krále poslali, haha (*kyne kumánskému kapitánu, jenž odejde*) až na Litvu. Ale poselstvo nedošlo, ke mně musilo, víte již, v zajetí a ukážu vám je, uvidíte ty, kteří mně chtěli vyrvat mé dědictví a korunu otce mého, slavné paměti, dáti cizímu knížeti. Hle, vizte sami, pohledte!

Výstup 14.

KAPITÁN, VANĚK Z JENŠTEJNA, VILÉM KOSTKA Z POSTUPIC, HLAS Z KAMENICE, VANĚK řečený PIVO, kněz MARTIN

KAPITÁN

(*zavede poselstvo do popředí, sám se vrátí na své stanoviště*)

SIGMUND

(*mlčky, přísne přehlíží poselstvo; pojednou*) Co stojíte, v své pýše zatvrzeli! Klekněte!

KOSTKA

(asi padesátník statečného vzhledu) Před cizím králem neklekáme.

SIGMUND

Cizím?! Já dědičný váš pán a král!

VANĚK PIVO

(měšťan, statný, zdravý) Ne! Ty, pane Sigmunde, jsi římský a uherský král, tebe obce měst pražských nepřijaly, ani obce tábořské, ořebské a města, ani páni, rytíři a panoše –

KOSTKA

Tebe nemůžeme poslouchati jako krále českého.

(Pohnutí u trůnu i mezi pány)

SIGMUND

Tak se odvažujete? Ještě teď v mé moci? (Náhle, zprudka) Klekněte!

JENŠTEJN

(starý pán sivé brady) Nemůžeme.

SIGMUND

Že nemůžete před svým pánem? (Náhle) Ale před Husem byste klekli, před tím kacířem.

MARTIN

(jenž vzrušeně vše sledoval, a hned jak vcházel, Sigmunda rozčileně vyhlížel, nepřemůže se, všechna zášť v něm vyrazí) Nebyl kacíř mistr Hus, nebyl kacíř, bez viny jej upálili! Bez viny, ale vinou tvou, k hanbě a potupě české koruny, neb tys ukrutný nepřítel království i jazyka českého!

SIGMUND

(prudce vstane) Ohavný, pošmurný, sršatý kacíři, v své pýše slepý, více láti nebudeš. (Kyne kapitánovi) Katu jej odevzdej a hned. Kata na něj i na všechnu jejich čeleď, a té chvíle, bez prodlení!

KAPITÁN

(vyjde na chodbu)

KOSTKA

(ke králi) Kněz Martin je v našem poselstvu, je v poselstvu!

VANĚK PIVO

Pamatuj, králi, kdož nás vyslali!

JENŠTEJN

Za koho mluvíme!

SIGMUND

A vy kacíři, kacíři! Hubit vás budu, na to jsem přísahal.

KOSTKA

(k moravským pánům) To-li strpíte?

LHOTSKÝ

(k Martinovi knězi) Klekni, ustup od bludu.

MARTIN

(v hněvu a s opovržením) Vari! (Na Sigmunda) Zhubiž mne jako jsi zhubil ve Vratislavi Krásu věnečníka, že nezapřel mistra Husa! Ale svaté pravdy nezhubíš, draku ryšlavý, o kterém píše sv. Jan v svém zjevení –

KAPITÁN

(se vrátil s dvěma Kumány. Ti chtějí kněze Martina odvést)

MARTIN

(k poselstvu) Proste pána boha za mne a pozdravujte Maří, mou sestru.

KUMÁNI

(jej vlekou ven)

KNĚZ MARTIN

(ve dveřích na Sigmunda) Bůh tě zhubí!

KUMÁNI

(jej vyvolekou a odvedou)

KAPITÁN

(zůstane v síni na svém místě)

Výstup 15.

Předešli bez kněze MARTINA

SIGMUND

(prudce vzrušen) Kacíř nečistý! *(Na ostatní poselstvo)* A ty tu mně s očí! Pryč s nimi! *(Ke kapitánovi)* Na Trenčín je pošli v okovech ihned, ať je vsadí do věži. Na Trenčín!

VANĚK PIVO

(s poselstvem na odchodu) Králi, budeš litovat! *(Odejde s poselstvem)*

KAPITÁN

(s nimi)

Výstup 16.

Předešli bez POSELSTVA a bez KAPITÁNA

SIGMUND

Litovat! Hubit je budu a bych uherskou korunu za to dáti měl. *(K pánům strany podobojí)* A vy s nimi držíte, Husovu stranu držíte. Co z toho máte: měšťané a chlapi vás soudí jako toho Sádlo. A vy ještě s nimi! *(Náhle)* Pane Strážnický!

STRÁŽNICKÝ

(předstoupí)

SIGMUND

Kde je tvůj syn?

STRÁŽNICKÝ

(mlčí)

SIGMUND

Mlčíš, stydíš se, nebo jsi srdcem za ním a za tou rotou kacířskou. A on, moravského pána syn, na pomoc Táborům, chlapům selským, proti svému králi! Toho budeme za to soudit a přísně, a ty bohdá s námi, jsi-li věrný.

STRÁŽNICKÝ

Jsem věrný tvé milosti.

SIGMUND

Tedy jej dědictví odsoudíš.

STRÁŽNICKÝ

Na mne nerač soudu žádati nad vlastní krví.

SIGMUND

Ale zpronevěřilou. Dědictví jej odsoudíš!

STRÁŽNICKÝ

(sklopí hlavu)

SIGMUND

Tak na soudě zítra nalezneme a v desky bude vepsáno. A vy, páni strany Husovy, (ostře, ironicky) že mně jste také věrni. Proto žádám –

PERNŠTEJN

Milosti, máme jednati a tu (ukáže na Kumány) je lid ve zbrani. Tak nikdy nebyvalo.

SIGMUND

Zda myslíš, pane hejtmane, že nevím, že jen maní sem přišli moji věrní Kumáni? (Úsměšně) Snad víš, na koho přišli, proč tu jsou (ostře a pevně) a také zůstanou! Nepovolíte-li, každý z vás rozuměj. (Mírněji) Jste-li mně věrni, budete ve všem věrni, i u víře, ve všem jednostejní.

ČERNOHORSKÝ

Milosti, nechtěj utiskati naše svědomí.

SIGMUND

Svědomí ne, ale vaše bludy, pro něž jste v celém světě v nejohavnější potupě. A mnohý z vás je v klatbě skrze zpuřnost, že přivěsil pečeť k listům do Konstancí pro upálení toho Husa. (Přísně) Proto je má vůle, abyste od těch bludných artykulů odstoupili a je odpřisáhli.

(Účinek na většinu je skličující)

PERNŠTEJN

Milosti!

KUNŠTÁT

Rač dáti na rozmyšlenou.

SIGMUND

(vstane) Bez rozmyšlení, a hned. Odpřisáhnete a přijmete hodné pokání od kněze náměstka legátova.

VSEMBERA

(tlumeně) O hrdlo běží.

LHOTSKÝ, LICHTENŠTEJN

Učiňte po vůli svému pánu!
Statky vám zpustoší!

SIGMUND

(čeká okamžik, pak hrozivě) Chcete-li! (Čeká) Na znamení toho klekněte!

PERNŠTEJN

(váhav, ohlédne se; vida tu tam některé se schylovati, ohne koleno) Pro pokoj země.

JIRMAN

(k bratřím) Kdož se ubrání, bratři! (Klekne)

ZBYNĚK, OLDŘICH

(s povzdechem) Tak je. (Kleknou za ním)

PÁNI

(klekají)

CIMBURK

Pro obecné dobro. (*Klekne*)

KUNŠTÁT

(*ke Strážnickému*) Blaze tvému synu. (*Kleká*)

STRAŽNICKÝ

(*klekaje*) Bude klnout otci.

ČERNOHORSKÝ

(*poslední stojí, ohlédne se po všech klečících podobojí*)
Vše marno!

SIGMUND

(*hledí vítězně na klečící pány*) Přísahaňte!

NÁMĚSTEK LEGÁTŮV

(*vstane*) Odpřísáhnete. (*Kyne Michalu, kanovníku*)

MÍCHAL

(*kanovník, rozbálí listinu a čte*) Přísahám na božím umučení, že těch kusů, které kázali nebo psali mistr Jan Viklef a mistr Jan Hus a jich následovníci, nechci více držeti ani vésti ani následovati.

PÁNI

(*zvedají ruce a každý propoví temně s hlavou sklopenou*)
Přísahám.

ČERNOHORSKÝ

(*mlčky zvedl prsty*)

NÁMĚSTEK

Když jste odpřísáhli, já legát mocí Boha všemohoucího a sv. apoštolů Petra a Pavla a mocí nejsvětějšího v Kristu

otce a pána našeho, papeže Martina V. rozvazují vás pro toto vaše skroušení od všelikého vyobcování nebo klatby, v které jste propadli držíce potupně kacířství.

SIGMUND

Urození, věrní, milí, povstaňte. Ostatek dojednáte v kanceláři, kdež na toto své prohlášení a vyznání pečeti přivěsíte, a Milost naše bude s vámi. Pane kancléři —

JIRÍ, biskup pasovský

(*sestoupí a chce odejít*)

Výstup 17.

KUMÁNSKÝ KAPITÁN, předešlí

KAPITÁN

Milosti královská, stalo se po tvé vůli. Ten kacíř český —

SIGMUND

(*kvapně*) Prosil?

KAPITÁN

Neprosil, jen se modlil a u špalku zazpíval nějakou kacířskou. Statečně umíral. (*Zůstane u okna*)

(*Pohnutí mezi utrakvisty, kteří s kancléřem odcházejí vpravo*)

ČERNOHORSKÝ

Statečně umíral a nás strach porazil. (*Odejde*)

PERNŠTEJN

Běda nám! (*Odejde*)

POSEL

(*odejde za pány*)

Výstup 18.

Předešlí bez PÁNŮ PODOBOJÍ a bez KANCLÉŘE

SIGMUND

(s vyjasněnou tváří sestoupí)

NÁMĚSTEK

(za ním) Díky Tvé Milosti. Jeho Svatost bude potěšena.

JAN, biskup olomoucký

(sestoupí s náměstkem)

SIGMUND

Nemeškej oznámit, pane legáte. (Na kapitána) Odved je (ukáže na Kumány) Už jich netřeba, a paní a panny by se těch černých chlapců lekly, až přijdou.

KAPITÁN

Už přišly a čekají.

SIGMUND

(vesele) Čekají! Ať vejdou, jen ať vejdou!

KAPITÁN

(odejde)

KUMÁNI

(na jeho pokyn odejdou s ním)

SIGMUND

(k náměstkovi) Poshovte maličko. (Vystoupí zase k trůnu a čeká nesednuv)

NÁMĚSTEK

(zůstane dole, jakož i)

JAN ŽELEZNÝ

MAGNÁTI A PÁNÍ

(kupt se volně kolem Sigmunda, jiní zůstali dole)

Výstup 19.

PURKMISTR brněnský, DVA ZRADY, tři MLADÉ PANÍ, tři PANNY, všechny sličné a krásně vystrójené. Předešlí

PURKMISTR

Rač, Velebnosti královská —

RADNÍ

(se klanějí)

PANÍ A PANNY

(v jejich pozadí)

SIGMUND

(blahosklonně) Je známo nám, proč přicházíte, a z toho, hrubě potěšeni, vám děkujeme, vám a vaší, hle, ozdobe a chloubě. (Vlídně, roztomile) Jen blže, nad růže spanilejší.

PRVNÍ PANÍ

(u stupňů se hluboko klaníc) Prosíme, Milost královská —

SIGMUND

(rychle sestoupiv, vezme ji za ruku) Ne vy mne, já vás poprosím, krásná paní (k ostatním) a vás — a vás, a to o ta-

nec veselý, (*k pannám*) a vás, panno – a vás (*k nejkrásnější*). Jak vám říkají, libý kvítečku?

PANNA

Gertrud.

Výstup 20.
DRUHÝ POSEL, předešlí

POSEL

(*rychle vstoupí*)

SIGMUND

(*nemile vyrušen*) Kdo jej pustil! Kdo jsi?

POSEL

Z Čech jedu, veliký mistr strakonický mne posílá. Jedu z pole proti Žižkovi.

NÁMĚSTEK

(*dychtivě*) Mají ho či zhynul?

POSEL

Nezhynul, je živ a zdravý. Tři dni stál na Vladaři hoře za vozy. Jedovatý vítr nás trápil a je tam na hoře ještě hůř. Ale ještě si zbožně zpívali, první den. V soumraku jsme je slyšeli. Než druhého dne již mlčeli. Jen ohně jsme tam v noci viděli a těch ne mnoho. Když přišla třetí noc, na hoře ani ohníčka, všude čirá tma. A té noci Žižka, zšikovav se tajně, dolů na nás udeřil.

SIGMUND

Chytili jste jej?

POSEL

Protepal se brannou rukou, ač jsme mu velmi bili do voj-ska. Než nebylo možná –

SIGMUND

(*zlostně*) Nebylo možná! A kam se obrátil?

POSEL

K Žatci.

NÁMĚSTEK

Nestíhali jste ho?

POSEL

Stíhali; ubránil se však a Žatečtí mu přišli naproti. Teď je v Žatci.

NÁMĚSTEK

S vojskem?

POSEL

S vozy, s kusy, se vším.

SIGMUND

Bestie slepá!

OSOBY DRUHÉHO JEDNÁNÍ

JAN ŽIŽKA Z TROCNOVA A Z KALICHU

JAN ROHÁČ Z DUBÉ

KUNEŠ Z BĚLOVIC

ZBYNĚK BUCHOVEC Z BUCHOVA

LOUDA Z CHLUMČAN

MÍCHAL KOUDELE ZE ŽITENIC

} hejtmané
ve vojsku Žižkově

JAN LAUDÁT, Žižkův písař

VÁCLAV STRÁŽNICKÝ Z KRAVAŘ

JAN HVĚZDA Z VICEMILIC, řečený Bzdinka, hejtman pražského vojska

JAN ŽELIVSKÝ, kazatel kostela u Matky boží Sněžné

Kněz VILÉM

JERONYM ŠROL

Dva bratři CHARVÁTOVÉ

} ze strany Želivského

M. KŘIŠŤAN Z PRACHATIC

M. JAKOUBEK ZE STRÍBRA

M. ENGLIŠ

M. PŘÍBRAM

Kněz JAN ROKYCANA

PURKMISTR

PROKOP ZÁVADA

JAKUB, helměř

ALEŠ, bývalý rychtář

} ze strany Křišťanovy

ŠIMON OD BÍLÉHO LVA

JAN KRAMAŘ

} měšťané

Písař městský

TROJÁNEK, podruh

ANNA, zemanka, Žižkova teta

MARÍ, sestra kněze Martina

Dva poslové, měšťané strany Želivského a Křišťanovy. Sluha.

Lid

Děj dne 1. prosince 1421
na radnici Starého města Pražského

JEDNÁNÍ DRUHÉ

Stř. na Staroměstské radnici. Stěny s táflováním, strop dřevěný. V pozadí okna do náměstí. Vpravo v pozadí několik schodů ku gotickým dveřím. Vpravo v popředí dveře. Nalevo nevysoké podium se zábradlím prostřed otevřeným. Na podiu lavice bez lenochů teď u zdi přistavené. Po stěnách korouhve dobyté v bitvě na Vítkově hoře, korouhve panské i praporce křižácké s červenými kříži i s malováním božího umučení. Stoly vyklizeny, jen u stěn tu a tam sedátko. Venku mrazivo, jasno.

Výstup I.

PROKOP ZÁVADA, JAKUB helměť, pak ALEŠ, bývalý rychtář

ZÁVADA

(hledí do náměstí, pojednou se obrátí, neustoupiv od okna)
To je lidu a přibývá ho jako velké vody.

JAKUB

Kdyby také přibývalo pomoci proti uherskému králi.

ZÁVADA

Ba tak; strach je naší zkázy.

ALEŠ

(vstoupí. Je černé brady, černých vlasů a hustého obočí, tmavé, zardělé pleti i po krku. Chmurný u vzhledu i řeči)

Před rathouzem lidu jako mlhy, sotva jsem se protlačil. Nač se ta chátra asi opět zase chystá; vždyť celou noc dnes bouřili.

JAKUB

Co zas bylo.

ALEŠ

O půlnoci křik se stal před domy mistrů z koleje, největší před farou u sv. Michala, mistru Křišťanovi. Za mého rychtářství by se bylo nesmělo tak státi.

ZÁVADA

Nynější přimhuřuje oči obě.

ALEŠ

To všecko vnuknutím Želivského. (*K Jakobovi*) Věř, sousede, že s tou chudinou tam zase něco chystá.

JAKUB

Ne, dnes ne. Lid se nemůže Žižky dočkat a já – také ne.

ALEŠ

(*chmurně*) S Žižkou přijde Želivskému jenom posila.

JAKUB

Děkuj bohu, že Žižka přijde. Všude ve všem samé zkomoucení. Víš-li, že dnes v noci přitrhly poslední naše houfy z pole od Čáslavi.

ZÁVADA

Hanba!

JAKUB

Nepřítel není ještě v zemi a vojsko Pražanů již ustupuje.

258

ALEŠ

Utíká! To ten nový jeho slavný hejtman, ten Bzdinka. Toho si Želivský také vynutil.

ZÁVADA

Ale pomoc sehnat nemůže. Žádná nepřichází, ani z Tábora dosud nic, ani odpovědi.

ALEŠ

A pány nám odpudil. Ó, kam nás zavedl ten poběhlý mnich! (*Hrozivě*) Dokud on bude –

(*Z náměstí zalehne temný křik zástupů*)

ZÁVADA

(*kvapně k oknu*) U smetiště černo jich, jako mravenců.

ALEŠ

To tam jistě káže ten divoký podruh od červených zvonů, Vítek. (*S úšklebkem*) Snad zase, že není očiště –

ZÁVADA

(*oznamuje vzrušeněji*) Je tam, ale ne sám. Jakás mladá ženská vedle něho – Oh – toť sestra kněze Martina!

JAKUB

Z našeho poselstva na Litvu?

ZÁVADA

Ta, ta. Ta od loňska, od bitvy na Vítkově, bývá jako u vytržení, a teď zvláště, co dal uherský král v Brně popraviti jejího bratra.

259

ALEŠ

A co ten podruh s ní tam v lidu –

ZÁVADA

Ukazuje ji zástupům a vykládá.

JAKUB

(jde se podívat) Ať rozkládá o té ukrutnosti uherského krále, ať káže, podpaluje –

ALEŠ

Ej, ty bys byl zajedno i s takovými?!

JAKUB

S každým, kdo je proti uherskému králi, jenž nešetřil ani našeho poselstva.

ALEŠ

(fanaticky) Ale proto nebudu tady *(ukáže napravo)* s těmi šílenými. *(S úšklebkem)* Toho podruha by si měli vzítí tam do rady. Nás z ní vytiskli – *(Náhle tázavě)* Kněz Vilém tam je?

JAKUB

Přišel s Želivským.

ALEŠ

Oba tajní pikarti. Kdyby mohli, hned by zsekali obrazy v kostelích a drali ornáty.

JAKUB

Pozor na řeč! Oni teď na rathouze vládnou.

ZÁVADA

Želivský!

260

ALEŠ

Ale až mne bude kat zase poslušen – Šrol tam *(ukáže napravo)* je také?

ZÁVADA

Je a všichni rotníci Želivského. *(Obrátí se do okna)* Ti tam ztichli – ah – ten podruh nekáže – ta bleďá dívka, kněze Martina sestra, mluví – oči k nebi, ruce rozpjaté –

Výstup 2. TROJÁNEK, předešli

TROJÁNEK

(šedý, usměvavý, vejde zprava z radní světnice. Jak tam otevře dveře, pronikne šum živého rokování, ztichne však jak dveře zapadnou. Trojánek sběhne se schodů drobným, rychlým krokem, zhlédne Jakuba) Pozdrav tě bůh, mistře helměři.

JAKUB

Ty mne znáš?

TROJÁNEK

V létě, viš-li, v létě jsem byl u tebe pro nový šalíf a dva železné klobouky Matěji Loudovi –

JAKUB

Chlumčanskému? Táborskému hejtmanu?

TROJÁNEK

Tomu, tomu, co jste mu za své vlády loni po té bitvě na Vitkově dali dům za jeho udatnost, buď pán bůh pochválen, dům „u červeného beránka“, a toho domu „u červeného beránka“ jsem já šafář, buď pán bůh pochválen, když Louda hejtman pořád polem pracuje pro boží při a

261

pravdu. Pořád pryč, jen v létě tu byl na chvíli, když si přivezl bratra Žižku, však víte, od Rabí, když ten Kocovský zeman sršatý vystřelil Žižkovi druhé oko – když –

ALEŠ

Co tu děláš?

TROJÁNEK

Co tu dělám, abych zkrátka řekl. Když hejtman Louda Žižku u nás, jako „u červeného beránka“, uložil, věřte, hrůza byla, skoro za mrtvého jej přivezli –

ALEŠ

To je hrubě z daleka.

TROJÁNEK

Když říci mám, co tu chci. To Žižka tedy u nás ležel a vtom za ním přijede jeho teta, stará zemanka, sprostná, hodná, boží pravdy milovná, a myslím jistě osmdesát let. Přijela, jak o Rabí uslyšela, myslíc, že Žižka leží jako Lazar opuštěn, a uviděla mistrů a doktorů kolem jeho lože celý houf –

ALEŠ

Ale co tu děláš, co tu chceš.

TROJÁNEK

Já nic, buď pán bůh pochválen. Ale ta stará zemanka, teta Žižkova – víte-li, páni sousedé, sedí vám včera u krbu, sedí a modlí se za bratrovce, jako za Žižku, za jeho dceru, za jeho zetě, za všechny bratry a sestry v poli, vtom crnk, crnk – ostruhy, a kdo vstoupí – Rybka z Lužnice, víte-li, páni sousedé, Žižkův posel, jeho úmyslů zpravený, Rybka z Lužnice, buď pán bůh pochválen. Byl tady na rathouze, sem zajel nejdříve s poselstvím od Žižky a pak hned k nám, rovnou k nám, k „červenému beránku“.

JAKUB

A co –

TROJÁNEK

Povídal, že Žižka přijede, buď pán bůh pochválen, zejtra, jako dnes, a povídal Rybka z Lužnice, jak slavně Žižku uvítáte –

ZÁVADA

Ale cos tam (*ukazuje na radní světnici*) dělal?

TROJÁNEK

Byl jsem jim říct, že teta Žižkova by tu byla ráda při tom vítání. Dočkati se nemůže, ani spát nemohla, a již jsem ji přivedl, je dole u písaře. (*Vzpomene si*) A to ještě povídal Rybka z Lužnice, jak bylo u Žlutic na té hoře – bože, divy, divy! Tři dny, tři noci o hladu a v mrazu, ostré větry bouřily a dole panské houfy a Němců jako mlhy –

ALEŠ

A co ti tam (*ukáže napravo*)?

TROJÁNEK

Ó, se vši ochotou, ať starou paní přivedou.

(*Venku náhlý křik*)

ZÁVADA

(*vyhlédnuv do náměstí*) Ah, ta dívka omdlévá –

JAKUB, ALEŠ

(*rychle k oknu*)

(*Dveře napravo se otevrou, vyrazí šum hlučné debaty*)

TROJÁNEK

(se lekne) A paní Anna dole čeká – pozdrav pán bůh, sousedé. *(Rychle odejde)*

Výstup 3.

SLUHA, pak ŠROL, JAN ŽELIVSKÝ, jeho stoupeneci, předešli

SLUHA

(nesa dvě psaní sestupuje za posledních slov Trojánkových ze dveří radní světnice)

ZÁVADA

(rychle proti němu; zastaví jej hned pod schody) Co neseš? *(Divá se na adresy listů. Obrátí se k Alšovi a k Jakobovi)* Do Písku a bratrstvu orebskému. *(Vrátí psaní)*

JAKUB

To píšou jim už po druhé. Je zle.

ŠROL

(vyjde kvapně z radní světnice, zůstane však na schodě, volaje na sluhu) A tu novou korouhev ať pošlou nahoru, tu vyvěsíš.

ŽELIVSKÝ

(za ním vystoupiv připomíná sluhovi) Poslové ať nemeškají, ať vsednou ihned na koně a koňů ať nešetří.

SLUHA

(odejde)

ŽELIVSKÝ

(k Jakobovi a ostatním) Přispíšili jste si.

JAKUB

Nemůžeme se Žižky dočkat.

ŽELIVSKÝ

Ale dočkáte se ho. Ten nás neopustí jako vaši páni šlechtici.

ZÁVADA

Ale kdo je zapudil!

ŽELIVSKÝ

My? Já?

ALEŠ

Kdo dal popraviti pana Sádla!

ŽELIVSKÝ

(chmurně, klidně) My, protože se neukázal s lidem na poli.

ZÁVADA

Přijel pod glejtem se očistit.

ŽELIVSKÝ

Ale zrádce byl, ač – teprve nyní vidím, takový přece nebyl jako moravští páni. *(K Alši a Zavadovi)* Či jsme toho také vinni, že se odpřisáhli kalicha, že naši páni z Čech nás opustili v nejhroznější chvíli, že chvátají do Jihlavi k uherskému králi, že na nás přitáhnou s Uhry a Němci?

JAKUB

(chlácholivě) Kněže Jene, v tuto chvíli úzkosti a nebezpečnosti –

ŽELIVSKÝ

(nedbaje) Jak můžete se pánů zastávat, jak! Ale to všechno

máte z mistrů z koleje, od těch tichošlapů. Tot' opatrný mistr Křišťan vám nafoukal.

(Zatím vyšli z radní světnice kněz Vilém, oba Charvátové a jiní. Někteří sejdou za Želivským a Šrolem dolů do síně, ostatní zůstanou na schodech)

ZÁVADA

Opatrný je, ale ne bázlivý. On, někdy přítel Husův a věrný! Zdaž se nevydal za ním do Konstancie a nebyl proto u vězení? To je bázlivost, to opatrnost?

ŽELIVSKÝ

Tenkráté, před lety! Ale teď, teď by ho mistr Hus svaté paměti nechválil, ani mistra Jakoubka. Mistr Jakoubek už také jiný a mistr Příbram a Prokop mistr a Marek z Volyně mistr. Samý mistr – A ten Křišťan, ten ještě vždy ty staré žerty zachovává, popel, vodu svěťí, česky zpívat nechce. Zbytečně zlobí a dráždí věrný lid. Ani před něj nesmí – *(Mávně směrem k rynku)* Teď by tudy nemohl.

Výstup 4.

Mistr KŘIŠŤAN, kněz JAN ROKYCANA, JAN KRAMÁŘ, předešli

ZÁVADA

(ukazuje na Křišťana) A hle, přišel, tu je mistr Křišťan! Přišel!

ŠROL

Ale zadními vrátky.

KŘIŠŤAN

(asi šedesátiletý, oholený, šedých vlasů) Kněže Jene, zas o mně pěkně mluvíš.

266

ŽELIVSKÝ

Ti tu tebe chválí, jak jsi statečný, že se lidu, že se chudiny tam *(ukáže na rynek)* nebojíš.

KŘIŠŤAN

Pro svatou pravdu ne.

ŽELIVSKÝ

Když ne, když jsi tak udatný. *(Jde za řeči rychle k oknu, otevře je, postaví se do něho a kyne vážně lidu. Venku se strhne radostný pokřik. Želivský kyne hlavou, pak se obrátí po Křišťanovi)* Pojď a učiň totéž.

KŘIŠŤAN

Kněže Jene, ďábel pýchy tebe přemáhá. A když tu moc nad lidem máš, nezaváděj ho mezi Tábořské.

ŽELIVSKÝ

To-li hřích?

KŘIŠŤAN

Vzácné obrazy a knihy ničít –

ŽELIVSKÝ

A když Sigmund král kázal ztlouci zlaté monstrance a kalichy a rozdávati žoldněřům, to nebyl hřích!

KŘIŠŤAN

Byl. Ale obracetí naši ušlechtilou zemi v niveč jako Táboři –

ŽELIVSKÝ

(divoce) A na uherského krále zase nevzpomeň!

267

KŘIŠTAN

Ten boží pravdy zjevný nepřítel.

ŽELIVSKÝ

Proto s ním bratr Žižka a Táborští ani nejednali a jednati nebudou, ale vy jste již jednali a jednali byste hned, kdyby vám byl jen trochu milostiv. A s pány byste jednali ještě dřív, jen by prstem zakývali (*ukáže na měšťany strany Křišťanovy*) vy všichni, (*na Křišťana*) ty první, i ty, kněže Rokycano!

ALEŠ, JAKUB

(*hrozivě*) Kněže Jene!
(*chlácholivě*) Pro bůh, přátelé!

ROKYCANA

To dnes, kdy se na nás valí zhouba!

Výstup 5.
SLUHA, předešlí

SLUHA

(*přináší korouhev Žižkovu*)

ŽELIVSKÝ

(*rychle mu ji vezme*) Tot' bratra Žižky korouhev. Bude viset tam, kde visívala korouhev pana z Vartenberka, nežli nás zradil, nežli jsme ji přibíli na pranýř. Pod touto korouhví (*zatřese jí*) stojíme my.

ZÁVADA, KŘIŠTAN

A my!
I my!

ŽELIVSKÝ

Ne, vy ne, vy pod tou panskou a pod tou by měli opatrné mistry a doktory vyvést z města ven pryč, do ležení Sigmunda krále, k těm pánům zpronevěřilým. (*Odevzdá korouhev sluhovi*)

SLUHA

(*odejde s ní do radní světnice*)

ALEŠ

Nás snad také!

ŽELIVSKÝ

Každého, kdož by se s pány smlouval.

KŘIŠTAN

Ty bys všechno vyhnal, mistry i měšťany. Kdož pak tu ostane, leda kněžek kterakžkoliv učený.

ŽELIVSKÝ

(*tím bodnut*) Ten, ten, ó mistře astronome přeučení, ale přec ne sám. On a ti tam. (*Jásot venku*) Slyšíte, jak pozdravují Žižkovu korouhev? Ti tu zůstanou a tisícové tisíců jiných věrných, bratrstva měst i sedláků.

KŘIŠTAN

Bez panského stavu žádné jednoty v zemi.

ŽELIVSKÝ

(*vášnivě*) Tak si jdi k nim, jdi, jdi!

Výstup 6.

ŠIMON OD BÍLÉHO LVA a jiní MĚŠŤANÉ. POSEL
TÁBORSKÝCH, POSEL OREBSKÝCH

ŠIMON

(statné postavy, dobrý padesátník, s úžasem se rozhlíží)
Tak-li chcete vítat bratra Žižku, a tak-li se chystáte na uherského krále, v hněvu, rozdvojení v srdci, když přichází s velikým vojskem a již hranice překročil.

(Obecné vzrušení)

ŽELIVSKÝ, JAKUB

Kdy!
Kdy a kde!

ŠIMON

U Litomyšle vtrhli Uhři a Němci proudem a druhý táhne na Humpolec. A vy se přete mezi sebou a jste bez pomoci. Tu hle, *(ukáže na táborského posla)* bratr z Tábora, právě přijel oznámit, že Táborští nemohou nám na pomoc jako loni.

POSEL

(vyňal list)

ŽELIVSKÝ

(se ho chopí a hned čte)

PURKMISTR, ŠROL, OBA CHARVÁTOVÉ, JAKUB

Co je!
Pověz!
Čti! Čti!
Co píšou!

ŽELIVSKÝ

(oznamuje obsah) Rožmberka mají v týle, zle na ně udeřil; mají se co bránit a Písečtí také. *(Odevzdá list purkmistrovi)*

(Měšťané obou stran zaraženi)

ŠIMON

A tu posel z Hradce nad Labem.

POSEL

Buď bohu žel, že nesu také zprávu Jobovu. Slezáci vpadli do našeho kraje, hubí a pálí. Musíme proti nim do pole a nemůžeme pomoci. *(Podává list)*

ŽELIVSKÝ

(odevzdá jej purkmistrovi) Ti nemohou a panstvo nás opustilo, spojilo se s nepřítelem.

ALEŠ

Ale proč!

ŠIMON

(káravě) Ještě v tuto chvíli vyčítáš?

(Ozve se temný hlahol zvonů)

ŠIMON

Slyšíte? Ten hlas nám hlásí, že nejsme zcela opuštěni. Žižka jde s bratřími.

(Venku hlučný šum zástupů)

JAKUB

(u okna) Zástupy se hýbají.

ŽELIVSKÝ

Je čas Žižku uvítati.

(Rozruch v síni. Šrol, Charvátové a jiní jejich strany odejdou do radní světnice, odkudž se vrátí v šubách)

ŽELIVSKÝ

(tam odešel přijde v komži)

SLUHA

(jenž odnesl Žižkovu korouhev, přinese šubu purkmistrovi)

KŘIŠTAN A OSTATNÍ Z JEHO STRANY

(kteří přišli už v šubách jakož i)

ŠIMON OD BÍLÉHO LVA A ROKYCANA

(stáli ve skupinách neb u oken)

(Za těchto příprav rozhlahol se venku Husova píseň)

Ježíš Kristus, božská moudrost,
vydal církvi tuto svátost,
chléb a víno přirozené
k službě svých milých potřebné.

(Za toho zpěvu zástupy se hnuly, zpěv zachází, tlumí se)

PURKMISTR

Jděme. *(Odchází)*

ZELIVSKÝ, KNĚZ VILÉM, ŠROL, oba CHARVÁTOVÉ
A OSTATNÍ JEJICH STRANY

(odcházejí)

MISTR KŘIŠTAN, ROKYCANA,
JAKUB A OSTATNÍ MĚŠTANÉ

(za nimi)

ZÁVADA

*(k Alšovi, s nímž zůstal poslední) Chodit za tím zběhlým
mnichem!*

ALEŠ

Dokud on, nebude pokoje. *(Tvrdě) Být po mém, ten by
vůbec nechodil a nebyl. (Odejde se Závadou)*

*(Okamžik jeviště prázdno. Zvenčí šum odcházejících. Zpěv zástupů
zanikl. Jen temné vyzvánění slyšeti)*

Výstup 7.

PÍSAŘ, TROJÁNEK, ANNA, teta Žižkova

PÍSAŘ

*(uvádí Annu) Tak zde, milá paní, můžeš bratrovce svého
s pokojem dočkat. Sem bratra Žižku uvedou, zde jej
spatříš nejdříve.*

TROJÁNEK

(vstoupiv za nimi) A bez tlačence a bát se nemusíš.

ANNA

*(stařena skoro osmdesáti let) Pozdrav vás pán bůh. Na
ulici jsem už dechu pozbývala a nohy oslábly.*

TROJÁNEK

(přenesedle) Tady si zatím odpočineš.

ANNA

*(sedá) A Jana uvidím a Kateřinu. — Jan už tedy přijde
a tady jej uvítají, (rozhlíží se) v té krásné síni.*

PÍSAŘ

Pán bůh nám jej posílá v den úzkosti a zmatku jako loni,
kdy všechna Praha se děsila —

TROJÁNEK

Kdy mnozí prolévali slze úzkostí; věř, to byla hrůza! Ale
pak, když je Žižka všecky ztepal, Uhry, Míšňany, Šváby
a jiné Němce, Ráce, Kány a —

PÍSAŘ

Hle, paní, viz tu památky na ten slavný den na Vítkově
hoře, ty korouhve a praporce. To je *(ukazuje)* míšeňská

korouhev, těm král Sigmund přikázal šturmovati k Vítkově hoře.

ANNA

(vstane a jde se podívat) Toť jejich korouhev – Pán bůh ztrestal jejich pýchu.

PÍSAŘ

Tu ten praporec hraběte Isenburka, Míšňanů polního hejtmana.

TROJÁNEK

Ten tam v té seči ostal, rozšavlovali jej, buď pán bůh pochválen.

PÍSAŘ

A tady praporce křížáků.

ANNA

A tolik, tolik jich! My loni doma na tvrzi trnuli a strachy schli, když přicházely noviny, jak ti křížovníci ukrutně rozličnou smrtí věrné Čechy hubí. Oh, když jsem to slyšela, kdož by si pomyslíl, že Jan, že náš Jan – Když za mlada musil pro násilí pana z Rožmberka po lesích se skrývat jako štvaný vlk – a teď – jak pán bůh Jana povýšil! Jáť sotva zraku, sluchu věřím. Praha, všecko město vzhůru, měšťané, mistři, kněží, všecko jemu naproti – ach – zemanovi z trocnovského dvora, jemuž se pyšní páni smáli, že kůň mu vězí v plotě. Ach, kdyby nebožtík jeho otec, můj bratr, a jeho máti – ach, bože milý, co se nastarala! A já, zvlášť ty dni, tyto dni – ale pán bůh mu byl milostiv, to že Jan hájí jeho svatého zákona. *(Za řeči byla usedla. Vtom si vzpomene)* A ty praporce věru již jsem zapomněla. *(Vstává)*

PÍSAŘ

(sňav jeden, nese jej Anně) Pohleď na něj zblízka. *(Podává jej Anně)*

274

ANNA

(nevezme ho, bezděky se otrěse) Krev na nich nevinná, i krev dětátek nebohých.

TROJÁNEK

Když jim hlavičky sekali –

PÍSAŘ

A když je i pálili, chlapce sedmi, jedenácti let, jako v Bystřici Rakušané čtyři pacholata taková s farářem a třemi starými sedláky, že se nechtěli zřící kalicha –

ANNA

Hrůza! Hrůza!

PÍSAŘ

Tenkráté mnozí i v tesknost upadli. A teď ta hrůza nanovo se na nás valí.

TROJÁNEK

Ale jde zase bratr Žižka, buď pán bůh pochválen!

ANNA

A přijede Kateřina, *(k písáři)* viš-li, jeho dcera a její muž, tenť také od nás, viš-li, z Budějovska, Ondřej z Dubé. Ti budou vyprávět, ale Jan ne, ten nikdy nemluví o poli, a co také, ženským. Už snad přijde, už snad přijdou –

PÍSAŘ

Už brzo, už brzo –

(Přede dveřmi začne Maří zpívat)

„Všechn svět hříchy už hoří –“

TROJÁNEK

Kdo to zpívá!

275

PÍSAŘ

(naslouchá, pak náhle) Že to Maří, ta ubohá dívka.
(K Anně) Slyšela-lis, uherský král dal popraviti jejího
bratra, kněze Martina, byl v našem poselstvu —

Výstup 8.

MAŘÍ, předešlí

MAŘÍ

(zpívá, ač ne plným hlasem, u zbožném zanicent)

Řád, pravda, víra potuchla,
valem jdou lidé do pekla.

PÍSAŘ

Už jsi vstala, Maří, ze mdloby? Je ti líp, že tě samu ne-
chali a opustili?

MAŘÍ

Ale neopustili pravdu boží; já jdu také za ní, neb kdo za ní
nejde, odpraven bude chlebem žalosti a vodou úzkosti to-
hoto skonání věku a Krista neuvidí tělesnýma očima. A on
přijde.

PÍSAŘ

(káravě) Táboorské říkáš artikuly.

MAŘÍ

(nedbajíc obrátí oči vzhůru. V úzkostné tužbě mluví) Přijď
království tvé! *(Stojí jako u vytržení)* Přijď království
tvé.

ANNA

(pozorujíc ji s účastenstvím) Tať zbožná srdečně a zhluboka.

PÍSAŘ

(tlumeněji) Až na mysl jí někdy stoupá.

MAŘÍ

(náhle k písáři) Přijde, přijde. *(S rozjasněnou tváří)* Kris-
tus přijde zjevně a brzo se to stane, a přijdou všichni, kdož
s Kristem a pro Krista zhynuli. Přijdou s ním, tělesně
přijdou, mistr Jan Hus a ta pacholátka, víš-li, čtyři chlapeč-
kové, jež vložili Rakušané na hranici dřev s knězem a
s zbožnými, starými sedláky.

TROJÁNEK

(k Anně) Víš, v Bystřici u Benešova —

MAŘÍ

A zapálili hranici, hranice chytla, hořela, a chlapečkové se
objali a písničku bohu zpivali, až se zadechli a do slávy
boží šli — Do slávy boží, do slávy boží, a šels tam, bratře
můj, *(k Anně)* šel do slávy boží, protože vylil krev svou
pro boží zákon a klaněti se nechtěl králi babylonskému.

(Hlahol zvonů v sousedství a vtom také na radnici)

TROJÁNEK

Buď pán bůh pochválen! *(Chvátá k oknu)* Už jdou!

ANNA

(neklidně) Už jde, Jan už jde.

MAŘÍ

Zvony zvoní. *(Vzrušeně naslouchá)*

PÍSAŘ

(k ní) Žižka přichází.

MAŘÍ

Se zástupy od boha poslanými, anděl Kristův na pomstu křivdy Kristovy.

(Ozve se tlumený zpěv zástupů a zvolna se blíží)

TROJÁNEK

Zpívají! Už jdou!

PÍSAŘ

(k Maří) Musíš odtud, přijdou sem.

MAŘÍ

(nedbajíc) A bude činit pomstu a bude bít ranami protivníky božího zákona.

(Zvonění. Zpěv zástupů se přiblížil. Zpívají)

Písničci novou již zpívejme,
v bohu se radujíc —

MAŘÍ

(naslouchá) Jde, jde, rytíř od boha poslaný. *(K Anně; k písaři)* Půjdu jej uvítat, pojdte také. *(Náhle se obrátí a v nadšené radosti volá)* Vítejte! Vítejte! *(Odejde)*

Výstup 9.

Předešli bez MAŘÍ

(Zpěv zástupů venku)

a pánu bohu poděkujme
bratří přivítajíc.
Po nepřátelském zvítězení
vítejte, bratří milí.
Vítejte!

TROJÁNEK

(v živé radosti) Už vidím, už je vidím za lidem, za zástupy: kněží jdou s tělem Páně a za nimi bratří pěší, na koních, pod korouhvemi.

ANNA

(vzrušená) A Jan, kde že Jan, vidíš-li jej. *(Chvátá stařecky k oknu)* Jede-li opravdu —

PÍSAŘ

(ji podporuje) Jistěť jede.

TROJÁNEK

Buď pán bůh pochválen, tamhle jede, na bílém koni, mezi dvěma hejtmany. To je Kuneš z Bělovic, ten napravo, ach, má hlavu obvázanou, jistě byl v boji raněn — a ten nalevo —

PÍSAŘ

(vyhlížeje) Pan Roháč z Dubé —

ANNA

Pán z Dubé — pán — Nechte mne také podívat — Ach, bože, jaké vítání, jaká sláva!

(Z náměstí slavnostní fanfára)

ANNA

(žasnouc) Co pro bůh — Jako by krále vedli!

PÍSAŘ

(radostně) Slezli s koní, již Žižku vedou — oh — ale milá paní, pojd' ku dveřím, abys hned — *(vede ji tam)*

TROJÁNEK

Ba tak, bude tu tlačence.

ANNA

Ach už — už jej uvidím. Ani se nenaděje — ach, bože — a on mne nebude vidět. A pozná-li mne přec, pozná-li svou starou tetu, nebožce otce vlastní sestru.

TROJÁNEK

(nahlédne dveřmi; rozčilen) Už! Už! *(Rozevře rychle dveře)*

(Zvonění, zpěv z náměstí utichne. Fanfára na chodbě)

Výstup 10.

PURKMISTR, ŽELIVSKÝ, mezi nimi ŽIŽKA, hned za ním ROHÁČ Z DUBÉ, KUNEŠ Z BĚLOVIC *(raněn na hlavě)*, ZBYNĚK BUCHOVEC Z BUCHOVA, LOUDA Z CHLUMČAN, MÍCHAL KOUDELE ZE ŽITENIC, JAN LAUDÁT, kněz VILÉM, JERONYM ŠROL, oba CHARVÁTOVÉ, ŠIMON OD BÍLÉHO LVA, mistr KŘIŠŤAN, mistr JAKOUBEK, kněz ROKYCANA, mistr PŘÍBRAM, mistr ENGLIŠ, ALEŠ, JAKUB helmět, ZÁVADA, MĚŠŤANÉ Z RADY a STARŠÍ, ANNA, TROJÁNEK, PÍSAŘ

ANNA

(již písař podpírá) Jene, Jene! Vítej, milý Jene!

ŽIŽKA

(stanuv u prahu) Ženský hlas!

ANNA

(úzkostně, pohnutě) Ty-li mne nepoznáš. Jsemť —

280

ŽIŽKA

(náhle a živě) Ah, tys to, milá teto! *(Hledá ji rukama)*
Tys přišla sem! *(Tiskne jí obě ruce)*

ANNA

Já se tě nemohla dočkat, tebe, Kateřiny.

ŽIŽKA

Kateřina chvátala z vozu rovnou k tobě, ona i její muž —

ANNA

A teď mne nenajdou —

ŽIŽKA

Půjdeme za nimi, jen chvíli posečkej, milá teto. *(Pokročí)*

PURKMISTR, ŽELIVSKÝ

(vedou jej na výstupek vlevo)

ANNA

Poznal mne, hned mne poznal!

TROJÁNEK

Sem, sem, tady počkáme, tady budeme vidět. *(Za řeči vede ji na schody k radni světnici)*

(Zatím vešli hejtmané, kteří se postaví k Žižkovi. Pražané, kněží, místři zůstanou dole proti nim)

ŽELIVSKÝ

Co zpívali teď tisícové, ještě jednou: bratře Žižko, vítej!

281

Vítej v našem radním domě, kdež schne starostmi. Ale teď nám odtrnulo tvým příchodem.

ŽIŽKA

Za ten příchod nás tak vítáte. Jen bohu děkujte, neb on mne vytrhl z rukou nepřátel. Chvátili jsme všichni k vám, abychom s vámi stáli za jednoho člověka proti uherskému králi.

ŽELIVSKÝ

A proti panstvu.

ŽIŽKA

Proti zpronevěřilým pánům. Bratře Roháci!

ROHÁČ

Tu jsem, bratře Žižko.

ŽIŽKA

(vezme jej za ruku a promluví směrem k Želivskému)
Kněže Jene, toť také pán, ale bratr věrný a bojovník boží pravdy. Tenť jí věren tak jako páni z Poděbrad a mladý z Kravař, o němž jsme cestou slyšeli, že z Moravy táhne k nám.

KŘIŠŤAN

Tak, bratře Žižko, a nemá nikdo býti zapuzován od tvého praporce.

ŽIŽKA

Tys to, mistře Křišťane. *(Ostřeji)* A kdo zapuzuje, cos to děl!

KŘIŠŤAN

Co takřka před chvílí jsem slyšel v této síni.

Já to řekl, že opatrní mistři z koleje a přátelé panstva by měli státi pod korouhví pana Čeňka a ne pod tvojí.

ŽIŽKA

Zase ty staré nevole a kyselosti! Ty jsou vám milejší nežli boží zákon. Kněže Jene a vy všichni z jeho strany, mistře Křišťane, mistře Jakoubku, mistře Příbrame — jste-li tu —

JAKOUBEK, PŘÍBRAM

Jsme.
Tu jsem.

ŽIŽKA

Vy mistři všichni a sousedé, co je na mé korouhvi?

ŽELIVSKÝ, JAKOUBEK, KŘIŠŤAN, PŘÍBRAM, HLASY

Kalich.

ŽIŽKA

(k Želivskému) Pro ten, kněže Jene, kážeš, horlíš, pro něj bys i hrdlo nasadil.

ŽELIVSKÝ

Všecko.

ŽIŽKA

To vím. A mistře Křišťane a vy mistři, jde-li vám o to, aby zákon boží měl svobodu bez utlačování —

KŘIŠŤAN

Jak praviš, bratře Žižko.

HLASY

Tak! Tak!

ZIŽKA

A vám by teď byly milejší spory o komže a ornáty, o panování v městě! Každý by si hleděl nejvíc svého a nejmíň božího a obecního, teď, kdy bojujeme těžký boj o vysvobození zákona božího a jazyka českého i slovenského, když táhne ukrutný nepřítel kalicha a váš, Pražané, vašeho města. Žalujete na něj, že uvedl všechno naše království v těžké a scestné nařčení, že stojí o shlazení našeho jazyka, a svatá je to pravda, žalujete, že jako učinili našemu jazyku v Míšni, v Prusích a vyhnali jej, tak že i Sigmund usiluje i nám učinit —

SIMON OD BÍLÉHO LVA

A obsadit vše cizozemci.

ZIŽKA

Chce nás vyhladit a tu přísluší, abychom své žádosti a hněvy položili.

JAKUB helměť, SIMON

Tak!
Tak!

HLASY

(za nimi) Jistě tak!

Výstup II.

BZDINKA, VÁCLAV Z KRAVAŘ, předešli

BZDINKA

(uváděje Václava) Bratře Jene —

ZIŽKA

To je Hvězda. Jak je s houfy.

284

BZDINKA

Všechny rozloženy a opatřeny, jak jsi přikázal. Ale tu ti pomoc vedu.

VÁCLAV

Bratře Žižko, jsem Václav z Kravař Strážnický.

(Pohnutí)

ZIŽKA

Pana Petra syn, věrný jako skála. Sem pojď, ruku mi podej, pane.

VÁCLAV

Ó, řekni, bratře. Chvátal jsem napřed —

ZIŽKA

(vpadne) Co otec —

VÁCLAV

Smutná odpověď. Sigmund, ač hodné-li je říci král, ustrašil jej hrůzami své ukrutnosti tak jako ostatní. Otec odpřisáhl kalich — A ještě na tom Sigmund neměl dost. Práhl mně se pomstít, a když jinak nemohl, odsoudil mne na stolicí soudné na věky otcovského dědictví. Však což statky, což všecko zboží. Mne jen tíží, hněte, že můj starý otec, jenž mne vedl k pravdě boží a k kalichu, musil se stát zrádcem. Ale za to, za otce, za sebe chci a budu se na Sigmundovi mstít, přísahám bohu! (Pomlka) Že uherský král už překročil hranice —

ZIŽKA

Prve jsem slyšel.

VÁCLAV

Ale to je nová, a buď bohu žel, černá novina, že Uhři obdrželi skrze zradu Poličku. A hned tam všecko vymordovali.

(Hlasy hněvu a nevole)

285

VÁCLAV

Zbili na tisíc lidí obojího pohlaví. Mrtvých leží po domech i na trhu i v ulicích jako drev. A kolem krajem pálí, drancují.

(Pohnutí)

ŽIŽKA

(*nehnutě, okamžik chmurně přemítá*) Všecku naši zemi by ti cizozemci zhubili. Nebudeme čekat, až od hranic po samu Prahu všecko zpusťoš, až by přitáhli zase jako loni na Prahu.

(Vzrušení)

PURKMISTR

(*vpadne*) Tak, bratře Žižko.

ŽELIVSKÝ

Do pole proti nim!

ŠIMON, HLASY

Proti Uhrům!
Do pole!

ŠIMON OD BÍLÉHO LVA

Veď nás, bratře Žižko!

HLASY

Veď nás! Veď!

ŽIŽKA

Povedu vás proti Sigmundovi králi na ochranu boží pravdy a naší země. Povedu vás, ale, páni Pražané, v tom musíte být jedné mysli, že ten král je náš zhoubce, že s ním není smíření nižádného, a toho smýšlení musíte býti všichni, všichni, pravím.

ŠIMON, JAKUB A MNOZÍ TĚ STRANY

ŽELIVSKÝ A JEHO STRANA

Jsme! Jsme!

ŽIŽKA

Jste dnes, této chvíle. Ale vím, že mnozí z vás nejsou proti Sigmundovi v srdci tak zapálení ani proti pánům, kteří bez citu ke své krvi táhnou s tím antikristem na vás, na nás na všechny.

HLASY

Ne! Ne! Jsme!
Jsme!
Veď nás proti nim! Proti králi.

ŽELIVSKÝ A STRANA

Proti pánům!

ŽIŽKA

Povedu, ale boj musí být až do plného Sigmundova a jeho přátel potření. S ním není a nebude žádného smíření, s ním nebudu se smiřovati, s ním ani vy se nesmíte smířit.

HLASY

Nebudeme! Nesmíříme!
Veď nás! Veď nás!

ŽIŽKA

Povedu a přísahám teď bohu, že z nepřátel žádného nebudu žít, ale že také neodpustím obojetným pokrytcům, kdyby mezi námi byli, že je budu trestat na hrdle i na statcích, že budu všemi pomstami mstít, jež sluší na zlé vedle božího zákona. Povedu vás, ale kázeň, tvrdá kázeň buď mezi námi. A nejprve všech kyselostí a svárů nechte. Purkmistře, kněže Jene, slibujete? (*Podává ruku*)

Slibujeme!
Jistěť, bratře Žižko.
Slibujeme!
(*Podávají mu ruku*)

ŽIŽKA

Mistře Křišťane, Závado, Šimone od bílého lva a vy mistři koleje a vy sousedé —

SIMON

(*chvatně k němu podávaje ruku*) Slibujeme, bratře Žižko!

KŘIŠTAN

Všichni za jeden muž. (*Podá ruku*)

PRAŽANÉ, MISTŘI JEJICH STRANY A OSTATNÍ

(*strženi volají nadšeně*) Slibujeme! (*Tlačí se k Žižkovi*)

ŠROL, ŠIMON

Pane Roháči!
Bratře Kunši!
(*Podávají jim a ostatním hejtmanům ruce*)

PRAŽANÉ

(*tlačí se za nimi k hejtmanům*)

ANNA

(*radostně žasnouc spíná ruce*) Ó, bože!

TROJÁNEK

Buď pán bůh pochválen!

(*v záchvatu nadšeně chytne mistra Křišťana za ruku*) Mistře, pojď, mistře, ať všechen lid uvidí naši jednotu proti té šelmě sedmikorunné, proti Sigmundovi! (*Rychle k oknu, otevře je a stane u něho s mistrem Křišťanem a kyně lidu*)

KŘIŠTAN

(*rovněž tak*)

(*Venku jásavý hlahol!*)

ROHÁČ

(*k Žižkovi*) Kněz Jan si podali s mistrem Křišťanem ruce a stojí před lidem.

ŽIŽKA

Tak je dobře! Kalich nad námi všemi, v něm jednotu a síla. A ruka boží není ještě ukrácena. Dejte volati trhem, ať všichni, kteří mohou pro starost a mladost, vzhůru jsou na každou hodinu!

PRAŽANÉ, VŠICHNI KOLEM

(*v nadšené*) Bratře Žižko! Do pole! Bratře Žižko! Do pole!

HEJTMANĚ

Do pole! Do pole!

(*Venku zatím se rozhlaholil zpěv po jásavém hlaholu, kterýmž vítali mistra Křišťana a Jana Želivského*)

Nechtěj se báti krále uherského,
ježťot je na mále cti i chvály jeho — —

OSOBY TŘETÍHO JEDNÁNÍ

JAN ŽIŽKA Z TROCNOVA A Z KALICHU

KUNEŠ Z BĚLOVIC

JAN ROHÁČ Z DUBÉ

BUCHOVEC Z BUCHOVA

LOUDA Z CHLUMČAN

KOUDELE ZE ŽITENIC

MIKÁT BRADA ODRANÝ

JAN LAUDÁT, Žižkův písař

ŠIMON OD BÍLÉHO LVA

JAKUB, helměť

PROKOP ZÁVADA

JAN ŽELIVSKÝ

JAN HVĚZDA Z VICEMILIC, řečený Bzdinka, hejtman pražského vojska

SIGMUND, král římský a uherský

NÁMĚSTEK legátův

PIPO SPANO, nejvyšší nad vojskem Sigmundovým

PETR STRÁŽNICKÝ Z KRAVAŘ

VÁCLAV, jeho syn

LHOTSKÝ ZE PTENÍ

HARTNEID Z LICHTENŠTEJNA

JAN HRABĚ Z HARDEKA

ZÁVIŠE ČERNÝ Z GARBOVA, polský pán

KAŠPAR ŠLIK, králův sekretář

KOMORNÍK

} hejtmané ve vojsku Žižkově

} Pražští měšťané

} Moravští páni

KAPITÁN kumánský
GUNTHER

První, druhý měšťan kutnohorský
První, druhá měšťanka kutnohorská
Stařena

Hejtman uherský

Kněží, zajatci, magnáti uherští, vojsko pražské i Žižkovo,
sestry, pračata, Kumáni

Děj první dny měsíce ledna 1422

JEDNÁNÍ TŘETÍ

Krajina u Habrů stranou hlavní silnice. V pozadí břeh, na němž nahore i v jeho svahu sem tam starý buk. Nalevo řídký háj březový. Všecko ve sněhu. Metelice. Z daleka zalehne temné zatroubení, pak dunívá rána z kusu, za ní druhá, třetí

Výstup I.

(Dvě rodiny kutnohorských Němců v pozadí pod bukem. Všichni se choulí, zvláště stařena a malé děti. Jedna z měšťanek kryje nemluvně na svém klínu)

GUNTHER

(mladík, nahore na břehu vyhlíží dozadu do krajiny, k silnici)

PRVNÍ MĚŠTAN

(dole) Co vidíš, Gunther, jak je.

GUNTHER

Pořád stejně. Napravo dosud bojují, ale ostatek všecko ustupuje. Na silnici černo vojskem a vozy, hrozná tlačnice!

PRVNÍ MĚŠTAN

Ustupují jenom silnicí?

GUNTHER

Utíkají silnicí i širým polem.

(Zadumí z daleka temná rána, za ní druhá. Ženy, děti se víc přichoulí)

DRUHÝ MĚŠTAN

To stíhl zase ti kacíři. (*Chvátá ke Guntherovi*)

GUNTHER

Postupují a krále honí dál.

PRVNÍ MĚŠTANKA

Svatá panno, aby nás tu stihli! Pojdte pryč, dál, pro boha!

DRUHÁ MĚŠTANKA

Děti to nevydrží, není možná. Kam se s nimi podějeme v těch závějích.

STAŘENA

Slunce zapadlo, noc tu bude co nevidět.

PRVNÍ MĚŠTANKA, DRUHÁ MĚŠTANKA

Ach, Kriste Ježíši!
Ó, mé robátko.

GUNTHER

Pozor! Vojáci!

DRUHÝ MĚŠTAN

Nebojte se, to jsou královi. (*Sběhne dolů*)

Výstup 2.

UHERSKÝ HEJTMAN s TLUPOU VOJÁKŮ, předešli

HEJTMAN

(*s vojáky s pravé strany. Jsou uběhli, znavení, ten onen má přes uši rouchu ovázanou. Poslední z nich, hned jak zrazili, únavou sedne do sněhu*)

HEJTMAN

Kdo jste! Češi, kacíři —

PRVNÍ MĚŠTAN

Ne, věrní, římsští křesťané a Němci, kutnohorští měšťané.

DRUHÝ MĚŠTAN

Králi Sigmundovi vždy věrní.

PRVNÍ MĚŠTAN

A za to pykáme.

DRUHÝ MĚŠTAN

My jsme lidi z vašeho vojska tajně pustili k nám do města, aby s havíři pomordovali ty české kacíře, my Horu králi vydali.

HEJTMAN

Jak jste se dostali až sem.

PRVNÍ MĚŠTAN

Musili jsme utéci. Ten ďábel Žižka odehnal královo vojsko od Kutné Hory —

DRUHÝ MĚŠTAN

Král sám se dal z města na útěk sámý večer, osm hodin bylo, především a za tmy trhem volali, ať se retujeme, ať utečeme. Ó, té hrůzy.

PRVNÍ MĚŠTAN

Krvaví Husité už před branou —

DRUHÝ MĚŠTAN

Celou noc jsme utíkali, vlastně bloudili v metelici.

GUNTHER

A teď už třetí den v té psotě, v mrazu –

HEJTMAN

Máte vůz a v něm jídlo –

DRUHÝ MĚŠTAN

Nic, dočista nic. Vůz nám v širém poli, v sněhu uvázl a záškodní chasa nás přepadla.

HEJTMAN

Opravdu nemáte co jíst –

VOJÁCI

(začínají prohlížet mezi uprchlíky)

DRUHÁ ŽENA

Smilujte se, nechte nás!

HEJTMAN

Nic?

VOJÁCI

Nic.

HEJTMAN

Ale teplé rouchy mají. *(Strhne staženě šátek)*

STAŘENA

(vykřikne)

VOJÁK

(vezme první ženě také rouchu)

296

GUNTHER

(rozlícen běží dolů)

PRVNÍ MĚŠTAN

(mu do cesty, zdrží ho)

HEJTMAN

(k žoldněřům) Dál!

VOJÁK

(v sněhu skleslý) Už nemohu, mám nohy omrzlé.

HEJTMAN

Dej se od Žižkových zabít. Dál! *(Odchází, vojáci za ním)*

VOJÁK

(sebere se, zahodí štít, chce za ostatními, sklesne však mezi břízami nalevo)

GUNTHER

Lupiči!

PRVNÍ MĚŠTAN

Probůh mlč! Zmorduj nás.

(Rána z kusu, zatroubení)

DRUHÝ MĚŠTAN

Pryč, pryč! Musíme dál.

PRVNÍ ŽENA

Panno Maria! Zmrzneme –

PRVNÍ DÍTĚ

Mně je zima!

297

DRUHÉ DÍTĚ

Maminko, já se bojím.

PRVNÍ ŽENA

Pojďte honem, zmordují nás.

STAŘENA

Upálí. Krvaví Táboři nás upálí.

DRUHÝ MĚŠTAN

Pryč! Pryč! Děti vezmete!

GUNTHER, PRVNÍ, DRUHÝ MĚŠTAN

(berou děti do náručí)

DRUHÁ MĚŠTANKA

(tulí nemluvně a kryje je) Ach, svatá panno!
(Troubení)

GUNTHER, PRVNÍ MĚŠTAN

Pryč! Pryč!
Pojďte, utíkejte!
(Všichni nalevo a zajdou mezi břizami)

Výstup 3.

JINÝ HOUFEC SIGMUNDOVA VOJSKA
LICHTENŠTEJN

ŽOLDNĚŘI

(vyjdou zprava. Všichni unaveni; štíty na zádech, kopí ochable přes ramena)

LICHTENŠTEJN

(poslední za nimi, je raněn na hlavě) Tady je za větrem.
Jen chvilku, co si oddechnu. Pláty mne hrozně tíží, déle
v nich nevydržím. *(Shodiv šubu, poroučí jednomu z žold-
něřů)* Odepni mně je.

ŽOLDNĚŘ

(odepne přední a zadní kus)

LICHTENŠTEJN

Nes to. *(Oblékne šubu)* A teď dál. *(Odchází nalevo)*

ŽOLDNĚŘI

(za ním)

ŽOLDNĚŘ

(s pancéřem zůstav poslední, zahodí jej mezi břizami)

VOJÁK UHER

*(ležící ve sněhu, zvedne se, když četa kolem chvátá, a sté-
navě volá)* Krajané! Pro boha, křesťané! *(Když se po něm
sotva ohlédli, sklesne zaúpěv zase do sněhu)*

(Vitr zaskučí. Přestává chumeliti)

Výstup 4.

KAŠPAR ŠLIK, pak SIGMUNDŮV KOMORNÍK

ŠLIK

*(z pozadí vyběhne na břeh mezi stromy, rozhlédne se dolů,
pak se obrátí dozadu, odkud přišel, kývá a volá)* Sem! Sem!
Tady je volno.

KOMORNÍK

(udýchaný, zimou zardělý a zkřehlý) Kam nás vedeš! Sem král nevyleze.

ŠLIK

Je tu volno a sem k háji mají sáně přijeti.

KOMORNÍK

Ó by tu již byly! Ale neseženou-li jich ve vsi, co pak — *(Sestoupí s Šlikem dolů)* A já včera i ráno pořád povídal: Milosti, na koně ne, do sedla ne, se sedla dolů, je mráz, ukrutný mráz a vítr, přijde podagra. A přišla. *(Najednou zlostně)* Těm kacířům je i podagra na pomoc.

ŠLIK

Myslíš, že bychom bez královny podagry neutíkali?

KOMORNÍK

Ten ďábel!

ŠLIK

Kdo.

KOMORNÍK

Žižka! Už byl zase v pasti a přec! — Když jsem ho tam na Kaňku viděl se vším všudy obklíčeného od našeho vojska, kolem dokola, jako zatopeného —

ŠLIK

To jsis mnul ruce radostí a nepomyslils, že je budeš mnout mrazem na útěku před ním.

KOMORNÍK

Mrazem a zlostí! To není člověk ten slepý — A když také ten Vlach, ten Pipa se dal hned s pole sehnati.

300

ŠLIK

Ó, starý brachu, ten Vlach je dobrý vůdce, jenže Žižka ještě lepší.

KOMORNÍK

Když mu čert dává ty rozumy. Ďábla má, čert je s ním — *(Pojednou)* Co že nejdou — *(Hledí dozadu)*

ŠLIK

(chce jíti nahoru na břeh) Já se podívám —

(Za stromy prošlehne z popelava nebe rudý pruh západu)

Výstup 5.

SIGMUND KRÁL, NÁMĚSTEK LEGÁTŮV, tři UHERŠTÍ
MAGNÁTI, PACHOLE, KUMÁNSKÝ KAPITÁN
s HOUFCEM KUMÁNŮ v pozadí

SIGMUND

(opíraje se o jednoho z magnátů sestupuje těžko a s bolestí. Ostatní za ním. Kapitán s houfcem Kumánů zůstane nahore) Prokleté bolesti! Raději mít sečnou ránu. V sedle již nevydržím.

ŠLIK

Sáně již přijedou, Milosti.

SIGMUND

Přijedou, přijedou, a zatím ti psi kacíři nás chytí.

ŠLIK

(na kapitána) Je jisto?

301

KAPITÁN

Tu chvíli je a jsme na stráži. *(Pojednou)* Nejvyšší přijel, slezl s koně.

SIGMUND

Pipo Spano živ? A chce tu hanbu přečkatí?! Oh, těch bolestí!

Výstup 6.

PIPO SPANO, s ním dva ŽOLDNĚŘI, předešli

PIPO SPANO

(v brnění, přijde zprava) Milosti –

SIGMUND

(s úsměškem) Jdeš hlásit porážku? Ani tady, v takovém zjištěném místě jste nezadrželi těch kacířů? Takovou hrstku! Zas utíkat! Zas a zas dát se hnáti jako stádo a od slepého!

PIPO SPANO

Milosti, já všechno vojsko zšikoval jak náleží.

SIGMUND

Podle regule. A ten slepák do ní kopl, pustil na vás říhavé sedláky s cepy a bylo po šiku a po reguli.

PIPO SPANO

A strach padl záhy na náš lid, to těm kacířům pomohlo.

SIGMUND

Proč na ně nepadl? Ti při šturmu zpívají, do smrti zpívají. A vy utíkáte. V jakou úzkost jste mne přivedli, jaká

hanba před veškerým křesťanstvem! *(Náhle)* Kdo utíkal první! Moravané, vid, moravští páni –

PIPO SPANO

Milosti, rač prominout, moravští páni ne, ale uherští, Uhři sami –

SIGMUND

Ale Moravané také. Rozprášili se, nikoho z nich nevidím.

PIPO SPANO

Většinou již padli, nebo se dosud brání; oni samojediná a z Rakous páni a pan z Garbova, polský vyslanec. Zoufale se bránili, zoufale ustupují.

SIGMUND

Ale ustupují.

PIPO SPANO

(mlčí)

SIGMUND

Kdy bude konec tomu utíkání. Už třetí den nás ženou jako stádo. *(Rozzlobí se tím pomyslením)* Už třetí den! Kde chcete přece pevně zastavit!

PIPO SPANO

U Německého Brodu, tam už nedaleko. Město je pevné, dobře hražené.

SIGMUND

Ten slepý čert vás i odtud vyžene! Toho již nezmůžeme – Ten kdyby raději si dal říci – Oh – *(Nával bolestí)* Což ty sáně!

SLIK

Myslím, že již jedou. (*Zajde mezi břtzy se podívat*)

(*Hlas trouby zavzní vpravo zpovzdáli, ale již jasněji.
Pohnutí, nepokoj*)

KAPITÁN

(*volá*) Houf kacířů sem žene polem.

NAMĚSTEK LEGÁTŮV

Svatá panno, pryč! Pryč!

SIGMUND

Sáně, sáně! Kde jsou ty sáně.

ŠLIK

(*chvatně se vrátí*) Sáně dojely, čekají tady kraj háje.

NAMĚSTEK

Buď bohu chvála! Milosti —

SIGMUND

Takhle utíkat a před kým! (*Odchází podporován magnátem nalevo*)

KAPITÁN

(*volá za ním*) Pane králi, my je zdržíme.

ŠLIK

Sbohem, kapitáne. (*Odchází za Sigmundem jako ostatní*)

KAPITÁN

Třeba na věky! Utíkej, písáři!

(*Okamžik jeviště prázdné*)

304

KUMÁNI

(*přichystali kuše*)

KAPITÁN

(*s tasenou šavlí vyhlíží nepřítel*)

(*Rudý pruh dohořel. Ponenáhlu vysvítí město. Z daleka se ozve tlámeně: „Kdo jste boží bojovníci —“, ale zakrátko se tlumí víc, až zmlkne nadobro*)

Výstup 7.

LHOTSKÝ ZE PTENÍ, PETR STRÁŽNICKÝ
Z KRAVAŘ, předešli

LHOTSKÝ

(*optraje se o Strážnického přijde zprava*) Kde je král!
Král, kde je!

STRÁŽNICKÝ

Nech krále, o sebe se starej.

LHOTSKÝ

Ale král — (*Zhlédne Kumány*) Kapitáne, kde je král.

KAPITÁN

Teď právě ujel na saních.

LHOTSKÝ

Buď bohu chvála! Ale proč nejste s ním!

KAPITÁN

Chráníme ho. Kacíři jdou.

LHOTSKÝ

(*ku Strážnickému horlivě*) Tož tu zůstanu s Kumány.

305

STRAŽNICKÝ

Na jistou smrt si počkáš.

LHOTSKÝ

Pro krále —

STRAŽNICKÝ

Dál bojovat proti své krvi. Ó, jsme to plémě převěrné! Co ti král za tu věrnost dal a dá! Nelásku a pohrdání.

(V pozadí za břehem válečný pokřik husitského houfu, jehož neviděti)

Hrr na ně!

KAPITÁN

Klekněte! *(Sám stojí)* Střelte!

KUMÁNI

(kleknou, vystřelí)

LHOTSKÝ

Pro krále! *(Mávně mečem nad hlavou)*

STRAŽNICKÝ

Zůstaň!

DVA KUMÁNI

(nahore padli, šipy husitskými zastřeleni)

KAPITÁN

Dolů na ně! *(S tasenou šavlí sběhne dolů do pozadí proti Husitům)*

KUMÁNI

(za ním s tasenými šavlemi)

306

(Slyšeti boj a z něho husitské: Hrr na ně! A hlas)

KAPITÁNŮV

Nebojte se, Kumáni!

LHOTSKÝ

(vytrhnuv se Strážnickému) Půjdu!

(Vtom za scénou vpravo válečný pokřik)

STRAŽNICKÝ

Ženou se nám v bok!

LHOTSKÝ

(se obrátí vpravo)

Výstup 8.

MIKÁT BRADA ODRANÝ, CEPNÍCI, předešli

MIKÁT

Hrr na ně!

STRAŽNICKÝ

Moravci jsme.

MIKÁT

Tím hůř. Zrádcové! Vzdejte se!

STRAŽNICKÝ

(zarazí meč do sněhu a klekne)

LHOTSKÝ

Pro krále — *(Rozpřáhne se mečem, vtom)*

CEPNÍK

(jej udeří cepem) Tu máš pro krále!

307

LHOTSKÝ

(svalí se mrtev do sněhu)

MIKÁT

(ukáže na Strážnického) Pán je, toho držte! A teď tam!
(Ukáže ku břehu)

Výstup 9.

VÁCLAV STRÁŽNICKÝ a JEHO HOUF, předešli

KAPITÁN KUMÁNSKÝ

(ustoupí sám jediný nahoru na břeh a kryje si stromem záda)

VÁCLAV

(na něj dorážeje bodne jej)

KAPITÁN

(sklesne)

(Pokřik husitských bojovníků)

VÁCLAV

(s mečem v ruce sejde dolů se svým lidem) Co tu máš, Mikáte.

MIKÁT

Panské zrádce.

VÁCLAV

(k Petrovi Strážnickému, jenž stojí mezi dvěma cepníky u zaraženého do sněhu meče) Otče! Ty! A ten? *(Shýbne se k Lhotskému)* Lhotský! Ó, psi té věrnosti! A kde ta šelma ryšavá, kde je král! Tomu jsem přísahal pomstu za sebe i za tebe.

STRÁŽNICKÝ

Před chvílkou odtud ujel. A co se mnou, synu? Já zhrěšil –

VÁCLAV

A trpěls, vím. Otci ruku podávám, ale pána strany Sigmundovy bude soudit Žižka sám. K němu tě odvedou, já musím dál.

STRÁŽNICKÝ

Přej mně můj meč, prosím tebe, i bratři, vás a vezměte mne s sebou.

VÁCLAV

Do boje?

STRÁŽNICKÝ

Do boje. Ať odpykám, ať krví smeju svou vinu, aby odpustil mně bůh a všichni věrní. A vrátím-li se, Žižka at mne soudí!

VÁCLAV

Otče! *(Obrátí se k Mikátovi a k ostatním prosebně)* Bratři!

MIKÁT

(vytrhne meč a dá jej Václavovi)

VÁCLAV

(dá meč Strážnickému) Pojď, otče, pojď po mém boku za tou šelmou krvavou. *(Velí)* Dál! *(Odkvapí)*

STRÁŽNICKÝ

(s ním a Václavův houf nalevo)

MIKÁT

Dál! *(Za nimi nalevo)*

CEPŇÍCI

(*zazptvají, chvátajíce nalevo*)

„Bůh náš pán!“ zkřikněte!
Bijte, zabijte,
žádného neživte!

(*Okamžik jeviště prázdnó. Svítí plný měsíc*)

KAPITÁN KUMÁŇSKÝ

(*se sbírá, vstává s šavlí v ruce*) Kont Ji – ři – stál. (*Stojí, optraje se o strom, bledý, umíraje*) Také se – tě – smrti, ne–lekám – Stojím – (*Umře*)

(*Za scénou vpravo z daleka*)

– – proti tomu králi babylonskému,
ježtoť hrozí městu Jerusalemskému – –

V Žižkově stanu před Německým Brodem

Výstup I.
ŽIŽKA, LAUDÁT

ŽIŽKA

(*sedě na kované truhle*) Laudáte, napsal jsi list Třeboňským?

LAUDÁT

(*píše u polního stolku*) Napsal a Rybkovi jej odevzdal.

ŽIŽKA

A bratřím na Tábor?

LAUDÁT

Těm právě oznamuju, ze Sigmund král a páni před námi běželi od Hor Kuten až sem k Brodu a že král se v Brodě jenom stavil a hned té noci dále jel, zanechav v městě posádku.

ŽIŽKA

(*v radostnějším hnutí myslí*) A hned té noci dále jel – A tak hned se nevrátí a neodváží se na české království. (*Vstane*) Zatím pak (*Zamyslí se*)

LAUDÁT

A to jsem napsal: (*Čte*) – A bratr Žižka kázal ráno po mšech k městu šturmovati a Německého Brodu dobyl –

ŽIŽKA

(*živě*) A to jim napiš, že teď bude volná cesta k nim na Tábor, že k nim přijedeme na pomoc proti panu z Rožmberka. Pak (*víc před sebe*) až ztepeme Rožmberka, potáhneme s pomocí boží na Moravu a snad i do Uher, vyhledat tu šelmu krvavou, a pak – ó, Bože, dej, bych v tom byl sluhou tvým a dílo dokonal a uviděl pravdu boží vítězí a tuto korunu bezpečnu a zachránčnu. (*Pomlčev, pak klidným hlasem*) Píšeš-li, Laudáte.

LAUDÁT

Píšu.

Výstup 2.

ROHÁČ Z DUBĚ, předešli

ROHÁČ

(*vcházeje*) Já jsem, bratře, Roháč.

ŽIŽKA

Co zajatí –

ROHÁČ

Je jich množství veliké. Kuneš přivede urozené sem. A kořist jaká! Uhři nechali jen před městem přes pět set vozů plných, natlačených.

ŽIŽKA

Slyšel jsem. Jak je mnoho našich raněných.

ROHÁČ

Dost. Město se tvrdě bránilo, měšťané i posádka. Tu vedl ten Polák, pán z Garbova. Je také v zajetí. Ale naši a Pražané si vedli mužsky a také mladý Strážnický i starý. Ten je zraněn.

ŽIŽKA

(*přísně*) Však měl smývat velkou vinu. (*Vzpomene si*) Pán z Garbova pravíš a v posádce Sigmundově? Toho jsem v Polsku znal –

ROHÁČ

Přijel k uherskému králi jako vyslanec, aby smluvil svaatební smlouvu mezi polským králem a vdovou po nebožtíku králi Václavovi. Nu, nevěstu teď nepřiveze. Ale s tebou, bratře Žižko, by rád mluvil. Žádal mne, aby mohl sám, mezi čtyřma očima s tebou pojednat –

ŽIŽKA

Co by chtěl – (*Okamžik přemýšlí*) Byl statečný muž i dvořenín – (*Pojednou*) Pusť ho. Však bez toho teď budeme s Polskem zase jednat o krále. A bude teď jiné jednání.

ROHÁČ

Myslíš?

ŽIŽKA

Když Sigmund utekl s takovou hanbou a tak je oslaben, nebude se polský král na něj tak ohlížet –

ROHÁČ

Tedy chceš krále a z Polska.

ŽIŽKA

Či víš o někom v Čechách?

ROHÁČ

Buď bohu žel, že o nikom.

ŽIŽKA

Nebo je ti král slovanského jazyka proti mysli –

ROHÁČ

(*popuzen*) Tak! Mně! Já že bych Němce chtěl! Ale co řeknou, bratři táborští – Ti krále nechťejí.

ŽIŽKA

✓ V tom nejsem s nimi zajedno.

ROHÁČ

✓ Rozhněváš si je.

ŽIŽKA

Koho! Snad šíleného kněze Antocha nebo Korandu, kteří míní, že plní zákon boží, když mně lají pláteníků a sami jsou bez plátna, bez komže jako ševci. K vůli takovým bych měl odpudit velkou obec Pražanů a jejich města? A právě teď, kdy věrně jsou s námi a bojují za jeden muž? Teď, kdy s nimi možná potřit uherského krále a jeho přátely?

ROHÁČ

Já těm mistrům fistrům pražským nevěřím. – Co bude zítra.

ŽIŽKA

Vytrhneme na Rožmberka.

ROHÁČ

Co s městem.

314

ŽIŽKA

(*tvrdě*) Zapalte je! Stálit' měšťané proti nám a bili do nás. Město zapalte, ale ženy, děti ať vyvedou, těch šetřete!

ROHÁČ

Již jdu. (*Odchází. Vtom vstupují Pražané do Žižkova stanu. Roháč stane u vchodu, hledí na ně nedůvěřivě, pak odejde*)

Výstup 3.

ŠIMON OD BÍLÉHO LVA, JAKUB helměš, PROKOP
ZÁVADA, předešlí

LAUDÁT

(*sedě u stolu, kdež psal, oznamuje*) Bratře Žižko, přišel Šimon od bílého lva, Jakub helměš

ZÁVADA

– a Prokop Závada.

ŽIŽKA

Vítejte, milí Pražané. (*Tiskne jim ruku*) Rád bych všem Pražanům ruku podal, že tak udatně se bili těchto dní.

ŠIMON

Naši pobrali tři nepřátelské korouhve.

ŽIŽKA

Zato budou na rytíře pasování. Dnes se všichni radujme. Nejprve bohu poděkujeme a hned pak potáhneme dále na Rožmberka.

ŠIMON

Bratře Žižko, my nepotáhneme.

315

Proč!

ZIŽKA

SIMON

Musíme se vrátit do Prahy. Chystají se tam nové bouřky.

ZIŽKA

Bouřky! Teď, když jsme potřeli ukrutného nepřítele, teď abychom sebe potírali?! Teď, kdybychom mohli dokonati své dílo? Rožmberka potřeme, pak na Moravu vy i já s bratřími. Morava musí být naše a zůstat nám. Tak jsem se v srdci těšil a bohu se modlil — (Vřejeji) Bratři! —

(Pomlka)

ZIŽKA

(když nedošel ohlasu, chmurně) Co se u vás děje.

ZÁVADA

Kněz Jan Želivský —

JAKUB

Právě přijel náš posel z Prahy.

ZIŽKA

Od koho.

ZÁVADA

Od Alše, bývalého rychtáře.

ZIŽKA

Tent je Želivského nepřítel.

SIMON

Ano, protiví se jeho vládě jako my.

316

ZIŽKA

Co zas učinil Želivský —

SIMON

Ve všem jedná proti mysli usedlých měšťanů.

JAKUB

Nebývalé novoty u víře dopouští.

ZÁVADA

Nejvíc tiskne mistry koleje. Chce, ať vydají svá privilegia, ať na rathouz je odvedou, tam že jim je přehlédnou. To jest on, knězkek smělý.

SIMON

Dokud on povládne, nebude pokoje a nebude možná jednání s Polskem o krále. A ty přece krále chceš a řád i kázeň.

ZIŽKA

Chci dobrého krále rád poslouchati a ve všech řádných věcech jemu býti věrně pomocen. Ale pravda-li vše, co vám Aleš vzkázal.

ZÁVADA

Zeptej se Želivského.

JAKUB

Je tu.

ZIŽKA

Co!

JAKUB

Z Prahy se tajně vydal, ale Alšův posel, když sem dojížděl, jej stihl. Želivský jde jistě k tobě.

317

ZÁVADA

Ještě žalovat!

ŽIŽKA

I vy žalujete. Vyslechnu jej jako vás a budu ho žádati tak jako vás teď prosím, páni Pražané; abyste všichni vespolek po dnešní den všechny hněvy a nechuti, kteréž jste mezi sebou měli, konečně odpustili, tak abyste mohli spravedlivě pateř pěti řkouce: Odpusť nám naše viny jakož i my odpouštíme — A na to, prosím vás, pamatujte, aby pro malou věc netrpěla velká a svatá. Nechtějte se dvojit, i když nebezpečství minulo. Je třeba dorazit nepřítel — Já s knězem Janem promluví —

SIMON

Dej bůh, aby nebylo nadarmo. (*Odejde*)

JAKUB, ZÁVADA

(*Odejdou*)

Výstup 4.
ŽIŽKA, LAUDÁT

ŽIŽKA

Laudáte —

LAUDÁT

Jsem tu.

ŽIŽKA

Jdi a přiveď kněze Jana, je-li v ležení.

LAUDÁT

(*odejde, ale hned se vrátí*) Bratře Žižko, právě přivedli k stanu toho polského pána zajatého —

318

ŽIŽKA

Pana z Garbova. Ať vejde, a ty pak přiveď Želivského.

LAUDÁT

(*odejde*)

Výstup 5.
ZÁVIŠE ČERNÝ Z GARBOVA, ŽIŽKA

Z GARBOVA

Děkuju ti, žes mne vyslyšel a přijal.

ŽIŽKA

Pane z Garbova, spolu jsme stáli před dvanácti lety v jednom šiku u Tannenberka proti německým křižovníkům a pak, jak jsem slyšel, přimlouval jsi se v Konstancii za našeho kněze Jana svatě paměti. Toho jsem se nenadál, že se takto sejdeme.

Z GARBOVA

Byl jsem u krále Sigmunda jednat o nevěstu, byl jsem jeho hostem a honor rytířský kázal pomáhat mu.

ŽIŽKA

Tys udatně bojoval, on utekl.

Z GARBOVA

A tys zvítězil. A jak jsi ještě jinak nad ním zvítězil!

ŽIŽKA

Jak —

Z GARBOVA

Již uznává, že tě násilím je těžko přemoci, ne-li nemožná.

319

ŽIŽKA

Pane z Garbova, tys úmluvný a řečný, proč hladce mluvíš jako dvořenín.

Z GARBOVA

Ne jako dvořenín, ale jako přítel vás Čechů. Věř, že král Sigmund již uznává, že by bylo lépe s tebou žítí v dobré vůli, mítí tebe za přítele –

ŽIŽKA

Mne! A on! (*Pomlka, pak klidně, až chladně*) Pane z Garbova, proto žádals, abys mohl se mnou mluvit sám?

Z GARBOVA

Proto a též, abych ti řekl, že v rukou tvých je mír a blaho vaší země. Slyšel jsem z úst krále samého –

ŽIŽKA

Ej, jak bys jemu sloužil a nebyl vyslanec krále polského.

Z GARBOVA

Věz, že můj král chce zůstat v přátelství se Sigmundem, že o ně hrubě dbá, aby jej odvrátil od našich nepřátel, německých křižovníků.

ŽIŽKA

To bude jen na chvíli. Vrána vráně oči nevykline. Naše království by vám bylo spolehlivějším přítelem – Vy a my –

Z GARBOVA

Vy a my! Dva národové tak blízkým pokrevstvím rodu a jazyka sloučení! Ale jak se dohodnout, s kým dnes u vás jednati? Se sedláky na Táboře? S knězem Želivským v Praze? Tam už také Tábor a s Tábořem jednat nemož-

ná. A proti vůli papeže! Však kdybyste se dohodli se Sigmundem, obzvláště ty –

ŽIŽKA

Já?!

Z GARBOVA

Na tobě všechno záleží. Kdybys vedl vojsko, jež by jemu sloužilo, kdyby tvou pomocí byl uznán, ty bys vládl v jeho jménu celým královstvím –

ŽIŽKA

(*vpadne*) Pane z Garbova, a honor rytířský? Zač mne máš! A ten král jaký je to člověk! Sloužiti jemu, jemu! Pane, jsem chudý zeman, ale Jidášem nebudu ani za vladářství celé české koruny. A řekni mu, až tě ze zajetí vyvadí, že hubiti jej budu až do poslední krve vyliť, až zbavíme od něho naši korunu, od něho nevinně ohyzděnou a nařčenou bezprávě –

Z GARBOVA

Všechno křesťanstvo proti sobě popudíte.

ŽIŽKA

(*s úsměškem*) Pane, tys nabízel a sliboval; teď hroziš. (*Přísně*) A tu je konec. Chceš-li ještě něco –

Z GARBOVA

Nechceš-li ty –

ŽIŽKA

Ne.

Z GARBOVA

Sbohem. (*Odejde*)

ŽIŽKA

(*vzrušen přechází*)

Výstup 6.

ŽELIVSKÝ, LAUDÁT, ŽIŽKA

ŽELIVSKÝ

Bratře Žižko —

ŽIŽKA

(*neklidně a ne dost vládně*) Tys to, kněže Jene. Jdeš pomáhat uherskému králi?

ŽELIVSKÝ

Já? Proč?

ŽIŽKA

Za hranice král Sigmund utekl, a teď, když chceme honit dál, udeřit na pány jemu věrné a Čechy od nich očistit, Pražané mne s vojskem opouštějí, domů se chystají a jen kvůli tobě!

ŽELIVSKÝ

Žalovali na mne —

ŽIŽKA

Že zase bouříš, smíru na rathouze nedbaje.

ŽELIVSKÝ

Kážu proti vlažným a pokrytcům, a na ty přicházím žalovat, a nejvíce na pyšné mistry, kteří chtějí v městě panovat.

ŽIŽKA

A ty u panování ne polevit. Povol!

ŽELIVSKÝ

Jim? Aby oni panovali?! Není možná!

ŽIŽKA

Pokoj v Praze musí být. S Prahou boj dokonáme, jenom s její pomocí Čechy zbavíme od sluhů krále uherského. A kdo bude jednat s Prahou a s námi o krále, nebude-li tam pokoje? Ať nepanují ti mistři a jejich strana, ale ty také ne. Ať je nová správa, ať rozhodnou o ní spravedliví, kteří nejsou ani s tebou ani s nimi. Kněže Jene, rozvaž, oč běží —

ŽELIVSKÝ

I když ustoupím a noví budou zvoleni, věř, že mistři, že Aleš a jeho strana zase si najdou branku do rathouzu, a pak běda mně. Což mně, ale běda svobodě zákona božího.

ŽIŽKA

(*prudce*) Ne, pak běda jim, pak, přísahám ti, ztrestám pokrytce krutou pomstou. (*Mírněji*) Ale neodvází se, proti nám ne —

ŽELIVSKÝ

Teď ne; ale až nebude jim třeba tvojí pomoci, nebo až si najdou jinde spolky — bratře Žižko, nedočkáš se vděku. Ať na mne jednou nevzpomeň a neřekneš: ó, žel.

ŽIŽKA

Nač co teprve bude! Ale co je — A je potřeba té země ku pokoji, již jsem řekl — Nemař dílo, odlož své — (*Vroucněji*) Jsi kněz, hled' božího a obecního, usnadni těžký boj, promiň, odpusť pro lásku boží —

ŽELIVSKÝ

Mnoho — těžké věci žádáš — ale — proč ty bojuješ, proto obět přinesu — — Ustoupím —

ŽIŽKA

Bratře! Ta obět bude požehnána. Hned zítra vytrhneme k Táboru, ale přes Prahu. Až tam vše sfovnáme, pak upřímo na Rožmberka. Teď bohu za vše poděkujeme.

ZELIVSKÝ

Nechtěj, abych této chvíle s tebou šel.

(Troubení v pozadí i vpravo)

ZELIVSKÝ

Já tu zůstanu a budu se modlit, aby se splnilo, co myslíš.
(Odejde za oponu stan rozdělující)

(Troubení. Venku šum a temná směs hlasů)

LAUDÁT

(zatím odstavil stolek)

Výstup 7.

ROHÁČ, BUCHOVEC, LOUDA Z CHLUMČAN, ŠIMON
OD BÍLÉHO LVA, JAKUB, ZÁVADA, předešli

ROHÁČ

Bratře Žižko, Kuneš přivedl zajaté a je čas pobožnosti.

ŽIŽKA

Již jdu. Jsou-li tu Pražané.

ŠIMON

Jsme tu.

ŽIŽKA

Dnes ze srdce budeme bohu děkovat i za vítězství i že odvrácena u vás bouře. Kněz Želivský chce pro obecné dobré ustoupit a ustoupí, když i jeho nepřátelé poleví a ustoupí a bude nová správa.

ŠIMON

Tak by byl možný smír.

ŽIŽKA

O ten se již bohdá nyní smluvíte a dohodnete. A teď pojďme bohu poděkovat.

LAUDÁT

(zatím, aby bylo volněji, rozhrnul stan)

(Je jasný mrazivý den. Viděti plac táborový. Vpravo, vlevo stany a špižné vozy pod šperlochy. V pozadí řada krajních vozů, na nich „znamenité“ korouhve. Za touto řadou vozů hluboko v pozadí Německý Brod. Na krajních vozech a u nich pavězníci, cepníci, pračata, „sestry“. Asi prostřed placu, více však v pozadí úpravný, povýšený stan, nad nímž korouhev s kalichem. Nalevo Pražané ve zbrani šikem pod svou korouhví. V jejich čele, prostřed šiku jejich hejtman Bzdínka a tři mladí Pražané, každý s dobytým praporem. Vpravo vojsko Žižkovo šikem pod Žižkovou korouhví. V čele Koudele ze Žitenic, vedle něho čtyři „bratři“ se čtyřmi dobytými korouhvemi. Kněz s tělem Páně v proštípi, dva jiní vedle něho, všichni v komžích. Prostřed, poblíže stanu Kuneš z Bělovic s houfem slechtických zajatců, mezi nimiž Závíše Černý z Garbova, pan z Lichtenštejna, hrabě z Hardeka. Vedle Kuneše Petr Strážnický z Kravař raněný a s ním jeho syn Václav)

ŽIŽKA

(se svou družinou postoupí ze stanu)

VÁCLAV Z KRAVAŘ

(přistoupí) Bratře Žižko, jsem mladý Strážnický. Vedu ti otce, jenž bratřimi zajat v zajetí s námi bojoval.

ŽIŽKA

Vrátil se k svaté pravdě a bůh je milosrdný. Pane Strážnický – *(Podá mu ruku)*

STRÁŽNICKÝ

(jenž byl se synem postoupil) Našel jsem pokoj svědomí a svého syna. *(Odstoupí se synem vpravo)*

KUNEŠ

(se zajatci) Bratře Žižko, vedu zajaté. Je tu pan Záviše z Garbova, rytíř Mrvice, Petr Vengiel, Vavřinec Borovský, Poláci.

ŽIŽKA

Žel, že se zapomněli nad slovanským jazykem.

KUNEŠ

Tu pan z Lichtenštejna, hrabě z Hardeka a páni uherští Gára, Bánffy, Szécsh a Illyésházy —

ŽIŽKA

Vzácní pánové, tím vzácnější, že vyvedou nám naše poselstvo bez práva zajaté z trenčínského vězení. Váš král se bohdá o vás brzo postará.

STRÁŽNÍ

(odvedou zajaté popředím vpravo)

KUNEŠ Z BĚLOVIC

(zůstane v družině Žižkově)

ŽIŽKA

Přátelé Pražané a vy milí bratři, všichni jste v těchto bojích udatně bránili pravdu boží. Bůh vás rač pozdravit. Ti z vás, kteří nepříteli korouhve pobrali, dojdou cti rytířské.

(Všichni s dobytými korouhvemi předstoupí k Žižkovi)

ŽIŽKA

Pod těmi korouhvemi, jichž jste dobyli, budete pasování na rytíře. Ale nejprve vzdejme čest a chválu bohu našemu,

neb ukrutného nepřítele svatého zákona a našeho jazyka zarmoutil, zastrašil i rozehnal.

(Stan v pozadí se rozhrne. Je viděti prostý oltář)

KNĚZ

(s proštětím vykročí s ostatními dvěma k oltáři zanotovav)
„Ne nám —“

(Vojsko obou stran i na vozích a při nich ženy, pračata, všichni upadnou a zpívají jedním hlasem)

— — Hospodine, ne nám,
neb což jsi ráčil, tos učinil sám,
budiž tvému jménu čest, chvála
na věky věkoma!

(Prošlehne zář požáru. Německý Brod hoří)

ŽIŽKA

(veden Roháčem a Kunšem z Bělovic došel s družinou zatím k oltáři, kdež zkroušeně poklekne a smekne. Družina hejtmanská, Šimon, Jakub, Závada, Pražané klečí s ním a zpívají. Ti s dobytými prapory, kteří šli po obou stranách, kleknou také zpívající)

ŽELIVSKÝ

(když začali zpívat, vystoupí, hledí zasmušile na Žižku)
Jak se ti, bratře Žižko, odmění! —

OSOBY ČTVRTÉHO JEDNÁNÍ

JAN ŽIŽKA Z TROCNOVA A Z KALICHU
KATEŘINA, jeho dcera
JAN ROHÁČ Z DUBÉ } hejtmané v Žižkově vojsku
KUNEŠ Z BĚLOVIC }
LAUDÁT, Žižkův písař
ČENĚK Z VARTENBERKA }
JAN CHUDOBA Z RALSKA } páni strany podjednou
JAN MĚSTECKÝ Z OPOČNA }
VILÉM KOSTKA Z POSTUPIC } rytíři strany podobojí
HLAS Z KAMENICE }
M. KŘIŠŤAN Z PRACHATIC
JAN ROKYCANA, kněz }
ŠIMON OD BÍLÉHO LVA }
VANĚK řečený Pivo } Pražští měšťané
PROKOP ZÁVADA }
HRDOŇKA }
ŠILINK }
HEDVIKA }
PAVEL z domu rychtářova }
PAVEL, posel z Hradce nad Labem
Vrah

Děj na radnici Staroměstské a v moravské vesnici
v ležení Žižkově r. 1423

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ

Síň na Staroměstské radnici jako v druhém jednání. Je večer. Na stole u stěny hoří svíce v dvouramenném svícnu.

Výstup I. ZÁVADA, M. KŘIŠTAN

ZÁVADA

(zamyšlen optírá se o zábradlí)

MISTR KŘIŠTAN

(za chvíli nahlédne dveřmi) To jsi ty, milý Závado a sám?

ZÁVADA

Sám; dosud nikdo nepřišel. Páni přijeli?

KŘIŠTAN

(vejde, zůstane však u dveří, jež nechal pootevřené) Přijeli a jsou již tu na rathouze. Zadní brankou jsem je šťastně uvedl a nic se nestalo, nikdo si nás nevšiml.

ZÁVADA

Kdo přijel z Římanů?

KŘIŠTAN

✓ Jak jsme písemně sjednali: pan z Vartenberka, pan Chudoba z Ralska a —

ZÁVADA

(*překvapen*) Ještě někdo?

KŘIŠTAN

✓ Pan Městecký z Opočna se k nim přidal, toho jsem se nenadál.

ZÁVADA

(*žasna*) Městecký?! Ten mordíř kališníků? To je, mistře, zle.

KŘIŠTAN

Je to chyba a bylo by líp, kdyby byl zůstal, ale když přijel — Ticho! (*Naslouchá*) Slyším kroky. Musím k pánům.

ZÁVADA

Kde jsou?

KŘIŠTAN

✓ S Kostkou a Hlasem v jizbě přes chodbu. (*Odejde*)

Výstup 2.

VANĚK PIVO, ZÁVADA

ZÁVADA

(*jde k oknu, hledí ven, obrátí se pak, když vejde*)

VANĚK

Závado, ty sám a skoro potmě?

332

ZÁVADA

(*ukáže k radní světnici*) Schůze bude tam.

VANĚK

Byly cedule po všech starších rozeslány?

ZÁVADA

Ne, jen po některých, na první úradu; a také Rokycanovi.

VANĚK

(*štiplavě*) Mistru Křišťanovi rozumí se také.

ZÁVADA

Ne, ale přijde.

VANĚK

Jeť schůze jistě z jeho vůle.

ZÁVADA

Je; přijde a přivede pány.

VANĚK

Pány?! Podobojí.

ZÁVADA

✓ Podjednou. Pana z Vartenberka, pana Chudobu a — (*váhá*) Městeckého.

VANĚK

(*prudce*) To není možná, ne! Ten krví umákaný Městecký a sem?! Na to nás zvete, proto tak tajná a tajená schůze? Co chystá mistr Křišťan! Něco chystá. Snad četl ve hvězdách, teď že jeho chvíle. Želivského si odklidil.

333

ZÁVADA

On ne!

VANĚK

Tak vy za něj!

ZÁVADA

Ty mluv! Ty sedě v trencínské věži neviděls, co se tu dálo. Tobě bylo v uherském vězení líp nežli tady nám u věčném strachu a v ustavičných bouřkách, kdy každou chvíli zvonili k šturmu, kdy člověk se neustále bál, že začnou sekát rathouzká vrata, plechy olupovat, že okny, střechou se tam budou dobývat. Nebylo jistoty, dokud žil Želivský. Z rathouzu sic ustoupil, ale chátrou vládl jako dřív a dál vše činil mistrům na příkoř. A krále si nepřál. A běželo o krále, aby nastal v zemi řád, běželo o to, aby litevský kníže přijal naši korunu.

VANĚK

Proto jste sráželi hlavy svým lidem a nejprve knězi Želivskému.

ZÁVADA

Kdo! Aleš rychtář.

VANĚK

Ó, té zášti! Vždyť mohl vědět, že sám to zase hlavou zaplatí. A nač to všechno krve prolítí. Krále zas nemáme. Korybut pryč; sotva z Polska přišel a začal vládnouti, již domů zavolán – mistru Křišťanovi vhod.

ZÁVADA

Proč! To ne!

VANĚK

Že ne! Sigmunda chce nám sem uvéstí.

334

ZÁVADA

Ne!

VANĚK

Tys mistrův, ale nerozumíš, kam bije. On a mistři z koleje chtějí se s pány podjednou dohodnout a skrze ně pak se Sigmundem. A má z pekla štěstí. Želivský na věky odklizen, Korybut pryč a ten, jenž jediný mu ještě v cestě stál, Žižka, ten daleko, kdes na Moravě bije věrné uherského krále nebo již na Uhry samé udeřil. Ó, mistr Křišťan čte chytré ve hvězdách, v pravou chvíli začíná.

ZÁVADA

V pravou chvíli se stará. Celý svět je proti nám.

VANĚK

Celý svět! Uherský král a korferšti tak jako dřív.

ZÁVADA

A dánský král s vojskem přes moře se na nás plaví. I polský král pole na nás sbírá i sám veliký kníže litevský – náš král zvolený a dožádaný – haha – Poláci! Jaké na ně spo-lehnutí.

VANĚK

Žádné, jako na Sigmunda.

Výstup 3.

ŠILINK, HRDOŇKA, předešli

HRDOŇKA

(*vchází*) Soli si, bratři, nakupte, soli! Máte-li dost soli. Bečky soli sobě kupte, plný sklep!

335

VANĚK

Co je se solí.

HRDOŇKA

Jen soli, sousedé, jen soli, neboť brzo nebude v celé Praze špetka soli, v celé Praze, po vši české zemi, po vši koruně ani špetka soli a bude pečeně neslaná a jícha neslaná i všechna krmě —

ZÁVADA

Co blázníš, Hrdoňko!

HRDOŇKA

✓ Ne já, já neblázním, ale neslané bláznovství oznamuju; teď právě přišlo z Vlach, ze Sieny města.

ZÁVADA

Od koncilia!

HRDOŇKA

Ano, koncilium v Sieně chce nám zasolit a proto běže nám i sůl.

Výstup 4.

ŠIMON, ROKYCANA, HEDVIKA, PAVEL z domu rychtářova, předešli

ŠIMON

(vcházíje zaslechl poslední slova) Ano sůl a všechno. Nikdo z celého křesťanstva nemá a nesmí nám Čechům nic prodat, ani sůl ani koření, ani prach, zbraně, nic, cožkoliv jest.

ROKYCANA

Již bulla na to vydána. Kdo by nám prodal, bude klatbou stížen i jeho rod až do druhého kolena.

HEDVIKA

(malomyslně) Od celého světa jsme odloučeni jako prašiví. Ta klatba všechny zastraší.

HRDOŇKA

Tebe již, Hédviko, zastrašila. Jen se jí tak neboj! Suken si koupíš i soli.

ŠIMON

Slyšeli jsme horší klatby, před dvěma léty, jen si vzpomeňte, když na nás pozdvihli kříž.

ROKYCANA

Když znamení kříže, kterýmž jsme vykoupeni k pokoji věčnému, k mordům požívati veleli a všem, kohož z Čechů a Moravanů zabijí, rozhřešení dávali a hříchů prázdný činili jako dítě po křtu očištěné.

HRDOŇKA

Nač nás sem volají a tajně?

ZÁVADA

Abyste jednali.

ŠIMON

Zde?

ZÁVADA

(ukáže) V radní světnici.

VANĚK

Budeme-li jen jednat. Abyste, sousedé, věděli, s kým máme jednat. S pány podjednou.

ZÁVADA

(*kvapně*) I podobojí. Poradit se, jak staviti ty hrůzy, jak konec učinit pálení a krve prolévání, aby ty neřády v řád, bouře v poklid a svornost byly uvedeny.

VANĚK

(*ostře*) Proto si sem mistr Křišťan pozval pana Městce-
kého z Opočna, toho loupežníka.

ZÁVADA

Oho! Mistr ho nezval!

VANĚK

Ale je tu, a je loupežník. Před sedmi, osmi léty vydrancoval klášter v Opatovicích, poklad chtěl tam uloupit, opata na smrt umučil.

ROKYCANA

A jak Sigmundovi králi věrně sloužil!

VANĚK

A s Němci kutnohorskými metal naše lidi do šachet. Sta, sta jich utratil a sta jich v Chotěboři vehnal do stodol a upálil. Sta, pravím, sta, bratři! Jděte na rynek k pranýři, tam jest jeho korouhev přibita, sami jste ji tam přibili, když jste se třásli zlostí a lítostí nad jeho zločiny. A teď s ním máme jednat o spolek a jednotu? Jednejte, já nebudu!

Výstup 5.

M. KŘIŠŤAN, předešlí

KŘIŠŤAN

Již víte, páni sousedé, že o to jde, abychom se s pány smluvili o budoucí sněm.

VANĚK

S panem Městeckým!

KŘIŠŤAN

Chceme mír v zemi, proto také mír s pány. Pro jednoho z nich nebudeme bořit dílo. Chceme věc velikou, a tu je třeba leccos zapomenout.

VANĚK

Kdo může! Ale já jako věrný Pražan nezapomenu, že nám Žižka Prahu zachránil, Prahu a všechno království, a mne a všechna poselství vysvobodil z trenčinských žalářů. (*Náhle*) Proč nečekáte, až se Žižka z Uher vrátí.

KŘIŠŤAN

Čas kvapí a nebezpečnoství se valí jako moře. Jsme opuštěni v celém křesťanstvu.

ROKYCANA

Mistr Hus stál samojediný proti celému sboru v Konstancii.

SIMON

Tolikrát jsme již zvítězili!

KŘIŠŤAN

A snad zvítězíme zas, bůh to dej, ale nebudou-li ta vítězství naší porážkou? Jak to dlouho vydržíme? Co země? Nezhyne-li a Praha sama netrpí-li nejvíc? Kdys královská – čím je teď?

SIMON

(*zkoumavě*) Tyť tedy, mistře, chtěl bys Sigmunda –

KŘIŠŤAN

Ať vyznám: kdyby nám stvrdil artykule – Ale o to nyní nejednáme, nýbrž o jednotu s pány a rytíři, abychom s ni-

mi zvolili správce a hauptmany této zemi, aby přestaly bouřky a nekázeň.

VANĚK

S tím začnete a nakonec pokleknete před uherským králem, veta bude po svobodě slova Božího i naší.

KŘIŠTAN

Nebouři napřed. Popřejte pánům sluchu, jen je vyslechněte a pak rozhodněte. Jen slyšet, jen s nimi promluvit –

ŠIMON

Bratrstvo tábořské jste nepozvali.

KŘIŠTAN

Bude vyzváno, dohodneme-li se s pány, aby přistoupilo.

VANĚK

Oh, toť tolik, jako udeřit je v tvář.

ŠIMON

A kdyby Žižka nesvolil.

VANĚK

A on nesvolí.

KŘIŠTAN

Bude nám toho žel, ale obecné dobré je nade vše.

VANĚK

A proč bojuje Žižka? Pro své dobré, pro svůj zisk?

ŠIMON

(na rozpacích) Žižkovi jste měli oznámit.

KŘIŠTAN

Teď, když ztepal pány u Hořic? A kdyby toho nebylo: kam za ním poslat? A Žižka – co bych váhal říci: Táboři jsou jeho srdci blíž. A s Táboři teď jednat –

VANĚK

Jen to řekni, mistře, naplno: s pány chcete proti Tábořům a tím také proti Žižkovi.

ŠIMON

Mám strach z nových bojů.

KŘIŠTAN

Smíříme-li se s pány? Nebudeme-li silnější nežli kdy jindy? Nebude zas Praha Prahou? Teď ji chtějí ti šílení mít na roveň Žatci, Písku i Táboru sotva založenému, starou královskou Prahu.

PAVEL, HEDVIKA

To je pravda.
Tak je, tak.

KŘIŠTAN

O boj nejde, ale o mír, a protože vás prosím, páni sousedé, neodmítejte ruky podávané pro dobré země, pro dobré Prahy; promluvte s pány, užijte chvíle a neberte si na svědomí –

HEDVIKA

Když páni sami přijeli.

ZÁVADA

K ničemu se proto nezavážeme.

HRDOŇKA, ŠILINK

To je pravda.

PAVEL

Pojednat jen, promluvit – Pojdte!

VANĚK

Pamatujte na Žižku! (*Má se k odchodu*) A proč jsme ten boj začali –

SIMON

(*k Vaňkovi*) Právě proto zůstaň. Můžeš bránit –

ROKYCANA

Zůstaň na stráži a lépe posloužíš.

VANĚK

Ne; já nejednám s pány, kteří byli s námi a pak přísahali uherskému králi a znovu lezou k nám. Proč? Co obmyslí? Ne – já s Městeckými nejednám.

KŘIŠTAN

Alespoň nebouři!

VANĚK

Jiný bude proti vám bouřit, silnější, až se Praha otřese. (*Odejde*)

Výstup 6.

Předešlí bez VAŇKA PIVA

MISTR KŘIŠTAN

Páni sousedé, nedbejte. Chcete s pány promluvit? Jen promluvit –

ŠILINK, HEDVIKA

Promluvíme.

PAVEL

Pojďme tedy. (*Odcházejí do radní světnice*)

KŘIŠTAN

Já pány přivedu. (*Odejde hlavními dveřmi*)

HRDOŇKA, ZÁVADA

(*jdou za ostatními do radní světnice*)

SIMON

(*pod schůdky k Rokycanovi*) Kněže Rokycano, mně nohy vážnou. Věř, na Žižku pořád myslím.

ROKYCANA

Já také. Ale musíme tam na stráž. (*Oba odejdou do radní světnice*)

(*Okamžik jeviště prázdné*)

Výstup 7.

ČENĚK Z VARTENBERKA, CHUDOBA Z RALSKA,
JAN MĚSTECKÝ Z OPOČNA (*všichni v pláštích*),
KOSTKA Z POSTUPIC, HLAS Z KAMENICE,
M. KŘIŠTAN

KOSTKA

(*vstupuje první*) Sem, pánové. Tady (*Ukáže na radní světnici*) nás čekají.

Z VARTENBERKA

(*vstupuje*) By pán bůh tomu kroku poželal, ať smluvíme tu, čeho je třeba, nežli země zahyne od zuřivých

chlapů a šílených kněží. (*Jde za Kostkou do radní světnice a zůstane s ním na schůdkách stát*)

HLAS Z KAMENICE

(*za nimi*)

MĚSTECKÝ

(*zastaví Křišťana, jenž vešel poslední*) Učený mistr, tak tady odsoudili toho zběhlého mniška Želivského.

KŘIŠTAN

Tady, pane Městecký. Tady (*ukáže na lavici*) seděl naposled a tady za stolem u dveří se vyzpovídal knězi Vilémovi.

MĚSTECKÝ

(*s pošklebkem*) Vlk vlku –

KŘIŠTAN

Pak jej vedli před ostatními jeho strany dolů na dvůr a tam jej stáli u studnice. Už prý ani slova neřekl, jen když odtud vycházel, sepnuv ruce, děkoval bohu, že mu dal od svých trpěti –

MĚSTECKÝ

(*se tvrdě zasměje*) Pýcha dáblská! A rovnou jel do pekel.

KŘIŠTAN

Však prosím, páni, nač těch černých stínů. Želivský už nepřekáží.

KOSTKA, Z VARTENBERKA, HLAS Z KAMENICE

(*vejdou do radní světnice*)

KŘIŠTAN

(*zůstane u jejich dveří*)

CHUDOBA Z RALSKA

(*k Městeckému pod schody*) Věru, ten mnich už nepřekáží; ale někdo jiný.

MĚSTECKÝ

Kdo.

CHUDOBA

Žižka.

MĚSTECKÝ

Už také ne.

CHUDOBA

(*žasne*) Jakže!

MĚSTECKÝ

Já se o něj postaral.

KŘIŠTAN

(*jenž dychtivě u velkém napětí naslouchal, trhne sebou na tato slova a kvapně, jako by prchal, vejde do radní světnice*)

MĚSTECKÝ

(*ušklibne se, ukáže za ním*) Vidiš, jak utíká? Má strach, nechce slyšet, ale oddechne si ta partéka, až uslyší. (*K Chudobovi*) Spolehlivý můj člověk jel za Žižkou a teď už je v jeho ležení. Tam čeká na vhodnou chvíli, rozumíš – To věz a směj se v duchu, budou-li nás ti kramáři tam Žižkou uhánět. Žižky snad už není, a je-li, zakrátko nebude. Ale nám již nepřekáží. Pojd! (*Vstoupí do radní světnice*)

CHUDOBA

(*za ním*)

Selská jizba roubená bez obrázků o hrubém stole vpravo v popředí. V pozadí vpravo nenatřená postel. V pozadí dvě nízká okna zavřená okenicí. Nalevo dveře, v rohu nalevo v pozadí pec bez kamen. U stěny lavice. U postele kovaná truhlice jako byla v III. jednání. Večer. Na stole hoří voskovice v železném svícnu.

Výstup I.

VRAH, pak KATEŘINA

VRAH

(upravuje postel, chystaje na ni medvědí koži a kožich na přikrytí. Slyšeti temné bubnování, pak zatroubení. Vrah chvatně oddělá okenici, otevře okno blanou zadělané. Měsíčná noc. Viděti přecházející vojiny Žižkovy beze zbraně i v lebkách. Několik s pavezami a v lebkách se mihne kolem, i „sestry“. Vtom se ozve venku poblíže chalupy volání)

Ponůcky osadte okolo vozů a v brankách!

(Volání se opakuje ale dál, temněji)

VRAH

(přivře zas okenici a vrací se k posteli)

(Venku se ozve po třetí ještě dál a ještě temněji)

✓ Ponůcky osadte okolo vozů a v brankách!

VRAH

(zamyslí se u postele)

KATEŘINA

(vejde) Kde je hejtman.

VRAH

Zašel s panem Roháčem za ves ke zbytnému houfu.

KATEŘINA

A kde je Laudát, písař.

VRAH

Odešel s knězem Jírou, ale již se brzo vrátí.

KATEŘINA

Co ty tu děláš.

VRAH

Chystám lože bratru Žižkovi.

KATEŘINA

Že ty mu steleš a ne starý Janek.

VRAH

Janek se dnes roznemohl. Naříkal si hned, když jsme přejížděli uherské hranice; dnes odpoledne již nevydržel v sedle a musil na vůz, a tu mně řekl, abych za něj hejtmanovi posloužil.

KATEŘINA

Zná-li tě můj otec.

VRAH

Jak by neznal, Janek mu o mně pověděl.

KATEŘINA

Ale tady nejsi dlouho.

VRAH

Já byl dříve v Orebském bratrstvu a skoro rok jsem ležel u vězení na Opočně, když mne loni v šarvátce zajali lidé toho Machometa, Městeckého, té šelmy krvavé.

KATEŘINA

Kde leží Janek?

VRAH

Na voze již ne. Hejtman přikázal, aby jej uložili pod střechu, vedle v chalupě.

KATEŘINA

Podívám se k němu, a ty tedy posluž a ustel dobře. (*Odejde*)

Výstup 2.

VRAH

VRAH

(*hledí za ní, pak bez přetvářky*) Ustelu, dobře ustelu. Však jsem se načekal a načíhal. Ustelu, dobře ustelu, do hlubokého lůžka. (*Naslouchá, pak rychle postaví se k loži*)

Výstup 3.

ŽIŽKA, ROHÁČ Z DUBĚ, předešlý

ROHÁČ

(*uváděje Žižku*) Tak tu jsi doma, bratře. Všecko se stane, jak jsi přikázal. Tedy nejprve na Boskovice.

ŽIŽKA

A pak na Letovice. Čas je ztrestat i Všemberu i pana z Lomnice, ty dva pevné sloupy Sigmundovy. A od Leto-

vic pak po hranicích dál a nejdříve k Přibyslavi, na tu se dávno chystám, tať se drží také našich nepřátel. (*Pomlka*)
Je tu někdo?

VRAH

Já, Mikeš, jenž slouží za Janka.

ŽIŽKA

Kde je Laudát.

VRAH

Odešel s knězem Jírou.

ŽIŽKA

(*k Roháčovi*) Snad už má zprávy od posádky v Jevíčku, snad jim tam došlo něco z Čech.

ROHÁČ

Také se již nemohu dočkat. Co se tam asi děje.

ŽIŽKA

Mikši, byl tu nějaký posel?

VRAH

Co já tu jsem, nebyl.

ROHÁČ

Počkám, až Laudát přijde.

ŽIŽKA

Nečekej, jen jdi, bratře, a odpočiň si. Časně, ještě za tmy bude vzhůru voláno. (*Usedne na postel*) Léta, léta, bratře Roháči. Již je cítím. A ještě tolik díla!

ROHÁČ

Však je bohdá dokonáš. Tedy dobrou noc!

ŽIŽKA

Dobrou noc. A kdyby hlídky něco donesly, hned mne zbudte.

ROHÁČ

Zbudíme; ale dnes, doufám, bude tichá noc. Spi klidně.
(*Odejde*)

Výstup 4.

ŽIŽKA, VRAH, pak KATEŘINA

ŽIŽKA

Jsi-li tu, Mikši.

VRAH

Jsem.

ŽIŽKA

Má dcera tu nebyla?

VRAH

Byla; šla navštívit Janka; snad ještě přijde. A tu již přichází.

KATEŘINA

Dobrý večer, milý otče.

ŽIŽKA

Jak je Jankovi.

KATEŘINA

Ó, hrubě líp. K večeru se mu náhle uvolnilo. Ráno chce věrný staroch zase k tobě.

VRAH

(*jenž napjatě naslouchal, trhne sebou*)

ŽIŽKA

To hrubě rád slyším. A jak je tvému muži —

KATEŘINA

Také líp. Sic ten Uher zaťal hluboko, ale rána se rychle hojí. Ale Ondřeji se stýská. Rád by zas už na koně.

ŽIŽKA

Věřím, věřím — Jdi k němu, Kateřino, ať není sám. Po-
zdravuj ho a že zítra přijdu, hned po ránu jako dnes.

KATEŘINA

Ale mám ti, pane otče, ještě ze svatého písma čísti.

ŽIŽKA

Dnes ti to slevím. Laudát už brzo přijde a přečte mně za tebe.

VRAH

(*skromně*) Já bych ti také četl.

ŽIŽKA

Umíš-li.

VRAH

Dobře umím.

ŽIŽKA

(*vyndav z váčku klíč, podá jej Kateřině*) Dej mu bibli.

(otevře kovanou truhlu, vyndá z ní bibli a položí na stůl)
Tu je. *(Stoupne si k Žižkovi)* Když mne tedy propouštíš,
půjdu k Ondřeji. *(Přistoupí až k Žižkovi)* Pantatičku, abys
dobře spal. *(Pohládí jej)* Dobrou noc. *(Odejde)*

ŽIŽKA

Dobrou noc, milá Kateřino.

Výstup 5.
ŽIŽKA, VRAH

VRAH

(jak zašla Kateřina, vyjde za ní na stěh zavřít dveře)

ŽIŽKA

(odepjav palcát od pasu, položí jej vedle sebe na lože) Mikši!
Mikši!

VRAH

(vcházeje) Hned.

ŽIŽKA

Byls venku, zavřels dveře. Nač.

VRAH

(stojí u dveří) Ne, já jenom přivřel, aby vítr síní nefučel.
*(řídá ke stolu vytáhne z nožny u pasu dlouhý nůž; došel
stolu, stane váhaje, má-li zrovna bodnouti)*

ŽIŽKA

Co děláš, čti!

(bezděky poslechne, drže obnažený nůž v ruce) Kde mám
čísti.

ŽIŽKA

Kde je založeno.

VRAH

*(podle šňůrky rozevře bibli, nahlédne, bezděky si odkašle
a čte)* „Mluvil pak Saul k Jonatovi synu svému a ke vše-
chněm služebníkům svým, aby zamordovali Davida.“
*(Zarazí se, ruka s nožem spočívající na písmu, kterou již
zvedal, klesne zase na bibli. Plaše pohlédne na Žižku)*

ŽIŽKA

*(sedí na posteli máje ruce sepjaty, s pochýlenou hlavou;
jakmile vrah tak z nenadání ustane, pozvedne ji)*

VRAH

(začne rychleji čísti) Ale Jonata miloval Davida velmi.
I oznámil to Jonata Davidovi řka: *(Vzhlédne na Žižku)*

ŽIŽKA

(zas pobožně naslouchá)

VRAH

(čte) „Usiluje Saul otec můj, aby tě zabil, *(opakuje)* aby
tě zabil.“ *(Čte již patrně vzrušen a roztržitě)* „Protož nyní
šetři se, prosím, až do jitra — a — usadě se — v skrytě —
schovej se —“

ŽIŽKA

(obrátil se po něm) Jak to čteš pojednou. Nač myslíš při
slově božím —

VRAH

(odhodlav se vyskočí) Ty že se již neschováš. *(Žena se po
Žižkovi porazí židli)*

ŽIŽKA

(na jeho vykřiknutí hmatá po palcátu, chopt se ho a prudce se vztyčí. Vzrušeně, ale pevně) To-li tvá ochota! Na mě nevidomého – Ale pojď – roztřepím ti hlavu jako tomu nevěrnému knězi u Strachova dvora –

VRAH

(zaražen váhá, pak se přikrčí a chce lstivě skočit na Žižku)

ŽIŽKA

Slyším tě, šelmo! *(Máchně, udeří palcátem vraha vtom, jak po něm skočí. Nůž vypadne vrahovi z ruky, ruka mu visí přeražena)*

VRAH

(zauštěv, zapotáčí se, pak sotva se drže na nohou prchá z jizby)

ŽIŽKA

(palcát v ruce, volá velitelsky) Bratři! Kde jste kdo!

(Venku hluk)

ŽIŽKA

(naslouchá) Bratři!

Výstup 6.

ROHÁČ, KUNEŠ Z BĚLOVIC, ŽIŽKA

(Venku šum hlasů, které se pak vzdáří)

ROHÁČ, KUNEŠ

(kvapně)
Bratře Žižko, sláva bohu.
Šťastně jsi vyvázl.

ŽIŽKA

Jak že již víte!

KUNEŠ

I to, kdo tě chtěl zavraždit.

ROHÁČ

Raniž pán psotným nežitem tu opočenskou šelmu!

ŽIŽKA

(žasna) Koho!

ROHÁČ

Městeckého. Ten najal vraha.

ŽIŽKA

Tedy nebyl z bratří. Ó, jak jsem rád! Ale jak víte –

ROHÁČ

Před chvílí přijel rychlý posel z Hradce nad Labem. Ten se tu u chalupy potkal s Laudátem a když se naléhavě po tobě dotazoval, že běží o tvé hrdlo, vedl jej Laudát přímo za tebou ke zbytnému houfu.

KUNEŠ

Ale minuli se s tebou a zastali jen nás.

ŽIŽKA

Kde je ten posel – a ten vrah –

KUNEŠ

Ten odtud utíkaje padl od tvé rány na síni, zrovna na prahu. Vtom my jsme dorazili chvátající za tebou a posel hradecký, jak zhlédl toho na prahu zkríkl: Toť ten najatý vrah!

ROHÁČ

Mikát Brada dal vráha zatím u vozu uvázat. Šelma bolesti se jen svíjí.

Výstup 7.

LAUDÁT, PAVEL posel v kukle na hlavě, předešli

LAUDÁT

(vezme Žižku za ruku, pohnutě) Bratře Žižko! Ó, co by bylo bez tebe!

ŽIŽKA

Laudáte, kde máš posla Hradeckých.

PAVEL

Tu jsem, bratře Žižko. Dnem i nocí jsem jel, letěl, koně bodal, a přece jsem přijel málem pozdě. Nejhuř bylo, že jsem nevěděl, kde najisto tě hledat. Až v Jevíčku ve vaší posádce mně řekli.

LAUDÁT

A tu ten list, jež přinesl. (Čte) Pán bůh všemohoucí rač býti s tebou, se všemi bratřími věrnými. Bratře Žižko, i bratří naši nejmilejší! Věz, že jsme jednoho strany Opočenských jali vězně dosti znamenitého, kterýž jest nás zpravil, že již jeden jest s tebou u vojště, kterýž tě má zarmodovati.

KUNEŠ

Lotr!

LAUDÁT

(čte) A za to má ještě třiceti kop grošů vzítí a již deseti kop hotových vzal. Toho jistého morděre zná Pavel s černou hlavou kadeřavou, toho listu ukazatel.

PAVEL

(stáhne kuklu do týla) Ten najatý lotr je zběhlý žák, zjevný hříšník, kostkář, loupežník.

ŽIŽKA

A že Městecký najal toho vraha? Víš to jistě?

PAVEL

Jistě, Městecký. Ten vězeň všecko pověděl.

LAUDÁT

A ještě toto bratře Žižko. (Čte) Pán všemohoucí rač tě zachovati k své chvále a k prospěchu věrným lidem. Dán v Hradci nad Labem v pondělí, v třetí hodinu v noci před sv. Kateřinou rukou tvého kněze Ambrože. Janek Hvězda, purkmistr, konšelé a tvůj kněz Ambrož.

ŽIŽKA

Bůh pozdrav kněze Ambrože a Hradecké i tebe bratře. (Podá Pavlovi ruku)

KUNEŠ

Ten starý ďábel na Opočně se marně těší.

ROHÁČ

A teď na něj udeříme, bratře Žižko!

ŽIŽKA

Pro to? Pro mou osobu? Ne, bratři. Nejprve očistíme Moravu od vlády uherského krále, nejprve na Boskovice, Letovice, a přitom na Přibyslav — (K Pavlovi) Ale ty, bratře hradecký, tys byl v Jevíčku. Cos tam slyšel nového.

LAUDÁT

(*starostně*) Bratře Žižko, nedobré noviny z Čech.

PAVEL

Zlý jsem posel. V Praze nedávno skončen sněm.

ŽIŽKA

Sněm? Jaký sněm!

PAVEL

Sněm Pražanů, pánů podobojí i podjednou.

ŽIŽKA

(*prudce*) V hrdlo lžeš nebo tobě lhali. Pánů podjednou, Římanů?!

ROHÁČ, KUNEŠ

S Pražany?!
Ó, té zrady!

PAVEL

S Pražany. Před tím sněmem se tajně smlouvali, páni byli v Praze, pan z Vartenberka, z Ralska i – Městecký.

ŽIŽKA

Ten že směl do Prahy? A co ten sněm – Bratrstva tábořského na něj nepozvali?

PAVEL

Ne. Jen páni obou stran a Pražané jednali za všecko království, dvanáct správců zvolili a dali jim plnou moc a právo korunu a všecky spravovat a řídit.

ŽIŽKA

Dvanáct správců! Kdož jsou?

358

PAVEL

Šest pánů podobojí, šest Římanů.

KUNEŠ

Bratra Žižku pominuli?

PAVEL

Pominuli, a nadto sjednali, aby, kdo by nechtěl k této jejich smlouvě přistoupiti, ten že má k tomu být připuzen a za nepřítel být pokládán.

ŽIŽKA

Připuzen? Mocí připuzen? A za nepřítel být pokládán? Já nepřítel země? Já? A to Pražané?

ROHÁČ

Ještě to!

ŽIŽKA

(*okamžik v chmurném zamýšlení, pak temně*) Praho! Praho! Tak tě zavedli, tak jsi se ponížila! Nač jsme tě zachránili, nač bránili! Proto, abys upadla v prach před sluhou svého nejukrutnějšího nepřítel, abys zapřela nás věrné bratry a spojila se i s krvavými vrahy a proti svým? (*Pomlka*) Co jsem Pražanům všecko přehověl, jejich vrtkavost i to, jak se zbavili Želivského – a vše pro společný boj – vše. Jene Želivský, tys měl pravdu! (*Pomlka*) Pro společný boj – A oni teď – Tak-li by měl skončiti boží boj jalovým mírem na radost nepřátel? Proto trpěl milý mistr Hus, proto podstoupil hroznou smrt, proto všecka česká koruna i jazyk náš ztupeny a pohaněny před celým křesťanstvem? Proto měšťané a sedláci boha bráníce opustili své role a bojovali až do statků a hrdel ztracení proti těm, kteří utiskovali pravdu a svědomí? Proto jsme papeže, koncilium a celé křesťanstvo proti sobě vzbudili, abychom teď zkroušeně doznali, že to vše, oč jsme bojovali, byl

359

blud, hrozný blud? Ne. My i bez Pražanů dokončíme boj, který v Konstancii začal náš zbožný mistr k osvobození slova božího a obhájení svědomí. Bez Prahy – bez té nevěstky babylonské, chtivé nádhery a hříšného veselí, jež nemůže zapomenout na pyšné dvory knížat kněžských, na moc a slávu –

ROHÁČ

A spojuje se i s vrahy!

ŽIŽKA

Jednali proti nám, proti mně na rathouze, tam, kde mne radostně vítali. Ale tam jsem také před jejich tváří přísahal, že nebudu živiti žádného z nepřátel, ale že také neodpustím obojetným pokrytcům. A přísahal jsem to také Želivskému. Bratři! Nic Boskovice, těch necháme i Příbyslavi. I to padniž na hlavu Pražanů, že nemůžeme dokonati díla na Moravě, že musíme do Čech a jako nepřátelé. Oznamte to u vojště. Ráno za šera vytrhneme upřímo přes Litomyšl do Hradecka, tam ztepeme Městeckého, Vartenberka a pak na tu nevěstku babylonskou, na Prahu. Šturmem na ni udeříme, neboť nedokončíme boje, dokud ona stojí. Tať by nám vždycky překážela a s nepřáteli se smiřovala. Tať nechce být sestrou, ale pyšnou paní, třeba za hřích a zradu paní a bude se mít milovně i k Sigmundovi králi i k vrahům zákeřným. Proto musí být, bratři, zničena!

OSOBY PÁTÉHO JEDNÁNÍ

JAN ŽIŽKA Z TROCNOVA A Z KALICHU

KATEŘINA, jeho dcera

JAN ROHÁČ Z DUBÉ

KUNEŠ Z BĚLOVIC

MÍCHAL KOUDELE ZE ŽITENIC

LAUDÁT, Žižkův písař

M. KŘIŠŤAN Z PRACHATIC

JAN ROKYCANA, kněz

ŠIMON OD BÍLÉHO LVA

VANĚK řečený Pivo

PROKOP ZÁVADA

HEDVIKA

PAVEL z domu rychtářova

Písař

MAŘÍ, sestra kněze Martina

Mladá měšťanka pražská

Stařena

Podruhně

VÍTEK, podruh od červených zvonů (Hlas)

Lid pražský

} hejtmané
v Žižkově vojsku

} Pražští měšťané

Děj na Staroměstské radnici
a v Žižkově ležení u vsi Libně r. 1424

JEDNÁNÍ PÁTÉ

Dolejší mazhauz na Staroměstské radnici. Napravo v popředí schody vedoucí na hořejší palác. Vrata do ulice otevřena. Je slyšeti umíráček.

Výstup I. ZÁVADA, PÍSAŘ

ZÁVADA

(přichází se schodů) Teď by se nemělo zvonit umíráčkem.

PÍSAŘ

Proč?!

ZÁVADA

Lidé se tak ještě více vyděsí. Jak se teď ozve umíráček, hned každý myslí, že ten nebožtík, jemuž vyzvánějí, zašel na rány od Malešova.

PÍSAŘ

Mikuláš valchář, jemuž právě nyní zvoní, na ně zemřel a ráno před ním soused jeho Matěj pasíř také. A včera pasířův syn a také na ty rány. A budou ještě mnohým jiným vyzvánět. A těch, kterým nezvonili, kteří zůstali tam v poli u Malešova, těch je, budiž bohu žel mnohem, mnohem víc. Do set jich jen hospodářů, nepočítaje podruhů a pacholků.

ZÁVADA

Rytíř Hlas prý v bitvě také zahynul.

PÍSAŘ

Zhynul, (*rozbaluje papír a čte z něho*) a Čeněk syn páně Vikérův z Myšlína a rytíř Turkovec –

(*Umíráček přestane*)

ZÁVADA

Ten držel naši korouhev.

PÍSAŘ

Ta už je v rukou Žižkových. A vozy nám Žižka pobral pušky, houfnice a jinou zbraň.

ZÁVADA

(*zaražen*) Co ještě uslyšíme!

Výstup 2.

MLADÁ MĚŠTANKA s dvěma DĚTMA, předešli

MĚŠTANKA

(*k písaři*) Prosím tebe, došla-li už nějaká zpráva. Jsem jako u vidění, strachy zmirám. Ó, můj muž!

PÍSAŘ

Dosud nic jistého. (*Ukáže na seznam*) Jak jsem ti už řekl: Tady jméno tvého muže není. Snad na útěku daleko zaběhl, a vrátí se.

MĚŠTANKA

Oh, on se již nevrátí! On se již nevrátí! Oh, mé děti, budete sirotky. (*Sklíčená odchází*)

Výstup 3.

ZÁVADA, PÍSAŘ, pak STAŘENA, PODRUHYŇE

PÍSAŘ

(*hledí za měšťankou*) Ubohá, tať tu dnes už po třetí. A tak mi sem chodí žena za ženou a nevěsty a matky, sestry, trnoucí strachem a nejistotou. A toho lkání! Není domu, kdež by někoho neoplakávali. Žižka nás krutě ztepal –

STAŘENA

(*ve vratech*) Prosím vás, páni – mám vnoučka – ve střelcích byl – nejde mi z pole, říkají mně, že ho zabili tam u Malešova. Žižkovy vozy prý všechno rozdrtily – Povězte, prosím, probůh –

PODRUHYŇE

(*došedši*) Nic ti nepovědí – Sic vědí, ale nepovědí, mají strach, zapírají. (*K písaři, k Zavadovi*) Vid', vid', že můj Jeněk zhynul, že ho také rozšavlovali – (*Vypukne*) Oh, bože, ó, můj Jenku, můj Jeněčku, můj synu jediný – (*Pruďce*) A vy jste vinni, vy! Proč jste si začali boj proti Žižkovi. Proti Žižkovi, který nás vysvobodil od těch Machometů nekřesťanských. Ale vás páni koupili, a vy jste nás prodali.

PÍSAŘ

Ale, milá ženo –

PODRUHYŇE

Zase chlácholit a konejšit, vid', zas – ale počkejte, na vás také dojde. Prodali jste boží pravdu Římanům, těm panským jednuškám – vy! – Žižka na vás! (*K stařeně*) Pojď, stařenko, pojď, tady není spravedlnosti. Ale pomsta boží na ně – (*Odvádí stařenu*)

STAŘENA

(*Odchází*) Ah, můj mládenečku ubohý, kde tě zahrabali!

Výstup 4.

ZÁVADA, PÍSAŘ, pak ŠIMON OD BÍLÉHO LVA

PÍSAŘ

Ta není první a není poslední. A bude huř, ó, ještě huř. Vše je tak nakvašeno.

ŠIMON

(vchází z ulice) Toho jste se, Závado, nenadáli. Chtěli jste být silni a vládnout celé zemi, vy a páni, a teď – Neudržíme ani co jsme měli před válkou. Hory Kutny pryč, už v moci Žižkově a teď – slyš – co nesu: Kouřim se mu vzdala bez boje a Nymburk též – naše města. Co nám zbude!

ZÁVADA

Český Brod.

ŠIMON

Tak! U toho Žižka leží, není-li už v městě.

ZÁVADA

(leknuv se) Je-li jisto.

ŠIMON

Tak jisto, jako že od Brodu potáhne Žižka na Prahu.

Výstup 5.

VANĚK PIVO, předešli

VANĚK

(k Závadovi) Kde máte pány, kde jejich pomoc. Kde je pan z Vartenberka a pan Městecký. Pan Městecký! Drbají se, neb je dosud svědí Žižkovy rány od Skalice. Z těch panských spolků máte koláč tuze hubený.

ZÁVADA

Páni se teď nemohou hnout.

VANĚK

A kdyby mohli, budou se starati jenom o sebe. Už toho ohně, který jste zažehli, neuschováte ve svém lůně, aby vás nepálil. Co jste tady v šeru šeptali, z toho křik teď a hrůza po ulicích.

ZÁVADA

Nech bouření.

Výstup 6.

MARÍ, předešli

MARÍ

(stane pojednou ve vratech. Nemluví patheticky) Hlas volajícího na poušti: Spravte cesty páně. Mistr Jan je spravoval a vy jste je zavalili. Slepou jste poraženi a nevidíte, že již tento čas není čas milosti a smilování a milosrdenství nad zlými, zákonu božimu odpornými. Přijdou boží zástupové a již je vede Žižka na pomstu, že jste se smlouvali s Babylonskými –

ZÁVADA

(zlostně) Ustaň, kacířko! Toť učení šílených, táborských kněží. Do vězení s tebou!

ŠIMON

(kvapně) Závado, chceš-li šturm na rathouz, chceš-li den, jako byl po stěti Želivského! Nevíš, jak je lid rozdrážděn? *(K Maří)* Jdi, Maří, pros boha. Vímt, žes věrná, neboť jsi sestra ctného kněze Martina.

MARÍ

Jenž přijde a pacholátka i mistr Hus –

*(Venku náhlý šum. Dav žene se ulicí dolů směrem k mostu.
Pokřikují)*

Vybijme ho! Vybijme ho!

(Jini zpívají popěvek)

V sak, mistře, v sak!

ŽENA V ZÁSTUPU

Maří! Maří!

MARÍ

(zmizí s nimi jako by proudem odnesena)

Výstup 7.

Předešli bez MARÍ a DAVU, pak ROKYCANA

ZÁVADA

(ustrášen) Co je, co se děje!

ŠIMON

Řekni, co se bude dít!

ROKYCANA

(vejde vzrušen)

ZÁVADA

(k němu dychtivě) Kam se ženou!

ROKYCANA

Nedaleko. Myslím, že k sv. Míchalu, na mistra Křišťana.

PÍSAŘ, VANĚK, ŠIMON

(vyhlížejí do ulice za davem)

Je to tam!

Ženou se tam!

Udeřili!

ROKYCANA

Ten divoký podruh, Vítek od červených zvonů, se vrátil od Malešova, mluví o té hrůze, jak Žižka naše vojsko rozdrtil a že již táhne na Prahu, bouří proti rathouzu, proti mistrům, že jste zrádcové –

ŠIMON

(starostně) Žižka jistě přitáhne.

ROKYCANA

A má v srdci tajemný hněv i svůj. U Malešova zahynul jeho zeť.

ZÁVADA, ŠIMON, PÍSAŘ

(všichni ulekáni)

Je-li pravda!

Víš jistě?

Běda!

ROKYCANA

Jistě. Žižkova dcera je vdovou. Ani Uhři ani Němci mu syna nezabili, až my, až naši! Od svých musil zhynouti.

ŠIMON

(trpce) To všechno z toho rozdvojení. Sami se hubíme, sami si rány dáváme.

(Temný hluk)

Výstup 8.

HEDVIKA krejčí, PAVEL z rychtářova domu, předešli

HEDVIKA

(kvapně vstoupí) Zavřete vrata! Zavřete vrata!

PAVEL

(vešed s Hedvikou) Bouře se strhla. Chudina se obořila na faru u sv. Míchala.

PÍSAŘ

(hledě vraty ven) Boží dopuštění!

Výstup 9.

M. KŘIŠŤAN, předešli

MISTR KŘIŠŤAN

(sběhne se schodů, prostovlasý, bledý, udýchaný) Zavřete vrata! Pro bůh zavřete je!

ZÁVADA

(spěchá k němu) Mistře, odkud –

KŘIŠŤAN

Prchám, utíkám – včas jsem zaslechl, že se ženou na faru – Skočím jak tu jsem – a pryč – Ale zavřete vrata pro bůh. *(Chce je zavřít)*

HEDVIKA, PAVEL, PÍSAŘ

(je zavřeli)

KŘIŠŤAN

Ještě že jsem zvěděl včas a že jsem – mohl – sem k zadní brance. Faru mně vybijí.

VANĚK

Teď abych se zas optal a tebe, mistře, zvlášť: kde jsou páni, kde máš toho loupežníka Městeckého.

ŠIMON

(ke Křišťanovi) Chtěls jednotu, kde ji máš! Odrhl jsi nás od Žižky a Táborských pro pány, a kde jsou páni! A kde je kázeň, kde je řád! Ještě horší zmatky, ještě větší hrůza. Sigmund a nepřátelé kalicha se radují. Chtěl jsi moc a co bychom si teď počali, kdyby uherský král na nás vytrhl, on a křižáci. Žižku bys teď neměl; teď abychom se před ním třásli. Vzpomeň, když jsme jej radostně vítali, co tu v radní síni *(ukáže nad sebe)* přísahal, jakou pomstu obojetným a pokrytům.

(Zvoní na poplach)

KŘIŠŤAN

(se lekne) Už se ženou!

HEDVIKA, PAVEL

(ulekaně) Bože!
Co chtějí!

ZÁVADA

(chmurně) Toť už jako po smrti Želivského.

(Šum a hluk se přivalí, rány na vrata)

HLASY

Otevřete! Pusťte nás! Otevřete!

KŘIŠTAN

Pro bůh neotvírejte!

HEDVIKA, PAVEL

Ne!
Ne, ne!

(Bouchání na vrata, hluk; pojednou ticho. Zvonění přestane)

VÍTEK OD ČERVENÝCH ZVONŮ

Já, Vítek od červených zvonů, volám za všechny: Otevřete!

(Okamžik úzkostné ticho, pak)

ŠIMON

Co chceš?

VÍTEK

Pusťte mne a dva bratry!

KŘIŠTAN

Ne, pro bůh ne, vevalí se všichni sem.

ŠIMON

(volá) S pavlače k vám promluví.

VÍTEK

(venku) Kdo!

ZÁVADA

Já, Závada.

(Křik odporu, pak ticho)

VÍTEK

Sloužíš mistrům a prodal jsi se Římanům.

372

KŘIŠTAN

(k Rokycanovi) Promluv ty k nim.

ROKYCANA

Promluví.

VANĚK PIVO

(kvapně) Já půjdu s ním.

ŠIMON

(volá) Kněz Rokycana a Vaněk Pivo s vámi promluví.

(Křik souhlasu)

ROKYCANA

(k Vaňkovi) Pojd. *(Odejde po schodech)*

VANĚK

(za ním)

Výstup IO.

Předešli bez ROKYCANY a VAŇKA

ŠIMON

(k Závadovi) Co hodláte teď učinit.

ZÁVADA

Což zbývá nežli se bránit.

ŠIMON

Žižkovi?!

HEDVIKA

Já půjdu poslechnout. *(Odkvapí po schodech)*

373

Výstup II.

ŠIMON, ZÁVADA, KŘIŠTAN, PAVEL, PÍSAŘ

M. KŘIŠTAN

(nejistě) Páni z Plzeňska nás neopustí.

ŠIMON

Ještě bys na pány spoléhal?! A což až je Žižka ztepe jako ztepal pány v Hradecku i v Chrudimsku?

PAVEL

(malomyslně) A bez pánů my sami –

(Venku pokřik, ale dál)

ŠIMON

Kněz Rokycana vstoupil s Vaňkem na pavlač. Vítají je – ticho – Slyšte – ticho – ani hlas –

KŘIŠTAN, PAVEL, ZÁVADA, PÍSAŘ

(napjatě naslouchají)

ŠIMON

(za chvíli) Nikdo neodmlouvá.

(Náhly křik a hluk)

Výstup 12.

HEDVIKA, předešlí

HEDVIKA

(přiběhne se schodů polekán)

KŘIŠTAN, ZÁVADA

Co chtějí!
Co chtějí!

HEDVIKA

Rokycana je konejšil, vtom zdola zkríkl hlas: Žižka! A všichni hned jako když z tarasnice vystřelí: Žižka! Vy jste ho zradili! Pánům prodali!

KŘIŠTAN

(trpce) Kdybychom u Malešova byli zvítězili my –

(Chvilku ticho, vtom náhle zase zvoní na poplach. Venku křik)

ŠIMON

Co se zase stalo?

HEDVIKA

(chvátá zase nahoru)

PÍSAŘ

(s ním)

KŘIŠTAN

Rokycana jich neuchlácholil.

ŠIMON

Křik zachází.

ZÁVADA

(žasna) Jistě!

KŘIŠTAN

(jemuž se uvolnilo) A rychle!

PAVEL

Buď bohu chvála!

ŠIMON

Ale šturmuji dál, slyšíte? Pojdte se podívat. (*Chce nahoru*)

Výstup 13.

HEDVIKA, ROKYCANA, VANĚK, předešlí bez PÍSAŘE

HEDVIKA

Ženou se pryč, Caletnou ulicí vzhůru.

ŠIMON

Ale nač šturmuji?

ROKYCANA

(*sestupuje*) Slyšeli mne, poslouchali, když jsem je chlácholil, vtom kdosi přiběhl a zkríkl: Žižka je tu, je před branou! A vtom také na zvon udeřili. Zástup naráz na vás zapomněl a naráz se obrátil na tu zprávu a zvonu hlas a jako stádo zděšené se žene –

VANĚK

A křičí jedním hlasem: Žižka! Žižka!

ŠIMON

Kam se ženou –

ROKYCANA

K poříčské bráně. A „Žižka! Žižka!“ Vtom křiku, věřte, znělo radosti víc nežli hrůzy – a hněvu.

ŠIMON

(*ke Křišťanovi*) Budeš ještě čekat na pány z Plzeňska?

ROKYCANA

(*k Závadovi, Pavlovi, Hedvikovi*) Chcete s Žižkou dále bojovat?

VANĚK

A Prahu zničit? Jste bez pomoci, lid se vám bouří. Chcete Prahu zničit? A nepoddáte-li se, vy ji zničíte!

Stan Žižkův v ležení u vsi Libně.

Výstup I.

ŽIŽKA, KATEŘINA, KUNEŠ Z BĚLOVIC

ŽIŽKA

(sedí u polního stolu, čelo v dlaních)

KATEŘINA

(ve vdovském rouše, tiše vejde. Vidouc otce jakoby dřtmajícího, kyne)

KUNŠOVI

(jenž stanul u vchodu, a na ten pokyn opět ustoupí)

KATEŘINA

(se tiše blíží)

ŽIŽKA

(nehnuv se) Kdo je —

KATEŘINA

Já, otče. Odpusť, že jsem tě probudila. Dřímals —

ŽIŽKA

Ne, rozjímal jsem.

KATEŘINA

O čem.

ŽIŽKA

(obrátl se po ní) O letech, co na závěrku let mne čeká.

KATEŘINA

Co otče.

ŽIŽKA

Nejtěžší dílo, Kateřino, nejtěžší dílo. Vždycky jsem bohu děkoval, že jsem mohl bojovati pro osvobození pravdy zákona božího a ku pomoci našeho jazyka. Bil jsem a trestal Sigmunda krále i panstvo zemské jemu oddané, musil jsem i do těch bíti, kteří pijí z kalicha a kteří tobě muže zabili —

KATEŘINA

Otče!

ŽIŽKA

Netruchli. Duše Ondřejova je té chvíle jista královstvím božím. Přej mu toho. Jen to je trpkó, že zhynul od svých.

KATEŘINA

Že zhynul, želím.

ŽIŽKA

(důrazně) Od svých! Od těch pokrytců pražských, kteříž mne chtěli zahubit. Zhladím je a Prahu zničím. A to je to nejtěžší dílo, Kateřino. Bůh mne posilni. (Naslouchá) Slyšíš?

KATEŘINA

Daleký hlahol zvonů. V Praze vyzvánějí.

ŽIŽKA

Ten hlas, ten zvonů hlas mně zůstal v paměti. Ten mne vítal před lety, po prvé podvečer bylo, když jsem dojtžděl

na outěku ku Praze, když pro násilí a pýchu rožmberskou musil jsem tenkrát opustit nebožku tvou matku, tebe maličkou, tenkrát, když Václav král mne vzal v ochranu. A pak když zvonívali v nedělský čas, za léta ráno, když jsme chodívali z dvora králova do betlemské kaple na kázání mistra Jana. Ó, těch řečí ohňových, té čisté jeho lásky k pravdě! — Kdyby mistr svaté paměti teď vstal a viděl, jak se zvrhli jeho přátelé a žáci, jak se spolčovali s tím, jenž dopustil na něj potupnou smrt — Ne, ne — (*Vstane; chmurně, hrozivě*) Dlouho tam už zvonit nebudou. Věže se rozpadnou a sesují, až rozstřílíme a v pohled dáme to babylonské město —

KATEŘINA

Otče, ty bys chtěl!

ŽIŽKA

Chci, poněvadž musím.

Výstup 2.

KUNEŠ Z BĚLOVIC, předešlí

KUNEŠ

Já jsem —

ŽIŽKA

Bratře Kunši, houfy rozloženy?

KUNEŠ

Jak jsi přikázal. Žatečtí, Lounští a Klatovští jsou nejdál k Špitálsku.

ŽIŽKA

A střelba?

KATEŘINA

(*odejde za koltru*)

KUNEŠ

Staví se dva sruby, jak jsi přikázal. Dvě naše velké pušky jsou naloženy i dvě velké pražské a všechny jejich kusy od Malešova.

ŽIŽKA

Tam měly zničit nás, teď budou bít do nich. Co Praha —

KUNEŠ

Brány zavřeny.

Výstup 3.

ROHÁČ, předešlí

ROHÁČ

Hradečtí a Jaroměřští přitrhnou do poledne, právě přiharcoval posel, a Královodvorskí dojdou do večera.

ŽIŽKA

Tak je dobře. Začneme hned zítra.

ROHÁČ

Tedy doopravdy?

ŽIŽKA

Nevěřils?

KUNEŠ

Já doufal —

ŽIŽKA

Že se rozmyslím?

KUNEŠ

Že se slituješ.

ŽIŽKA

(*divoce*) Nad těmi? Nad Pražany? Za to vše, co jsem dobrého jim učinil, co jsem jim přehověl, za to, že mne zradili?

KUNEŠ

Sigmunda se zřekli, přijali zase Korybuta.

ŽIŽKA

Jaká v tom jistota? Korybuta za čas vypudí a polezou zas k pánům, k Římanům a vytrhnou s nimi proti Tábořským, proti vám a budou-li moci, zničí bratrské obce, a pak bude v zemi pokoj, jaký chtějí: budou stará panování panstva a bohatých, bude utlačeno svědomí, a láska bratrská, jak jí zákon boží přikazuje, bude pro smích – Vy víte, že jsem chtěl s Prahou dokonat, co mistr Jan začal, ale Praha nás zradila a proti nám se postavila. Proto musí z cesty a teprve až jí nebude, bez ní, dokonají věrné obce boj –

KUNEŠ

Mohl bys zničit Prahu, kterou jsi zachránil?

ŽIŽKA

I ty Jene? I tobě je jí líto?

Výstup 4.

LAUDÁT, předešl

LAUDÁT

(*nejistě*) Bratře Žižko –

ŽIŽKA

Tys Laudáte –

382

LAUDÁT

Poslyš, prosím. Pražané přicházejí, přišlo jejich poselstvo; jsou již v ležení.

ŽIŽKA

Pražané! Zde v ležení!

LAUDÁT

Jdou k tobě.

ŽIŽKA

Ať se vrátí!

KUNEŠ

(*rychle*) Ne, neodháněj jich.

ROHÁČ

Pust' je a vyslechni.

ŽIŽKA

Co chtějí –

LAUDÁT

Přicházejí o smír.

ŽIŽKA

Pokrytci obojetní, o smír! Teď když jsou v tenatech. S nimi mluvit, s nimi jednat! S Křišťanem – s tím – Jáť bych mu hlavu roztřepil.

LAUDÁT

Mistr Křišťan v poselstvu není. Z jeho strany jenom Prokop Závada.

ŽIŽKA

Ten sluha mistrů z koleje –

KUNEŠ

Ale přišel také kněz Rokycana.

383

ZIŽKA

Jak, ty víš! A mlčels!

KUNEŠ

Čekal jsem. Bratře Žižko, vyslechni je.

ROHÁČ

Pro hněv nezapomeň na velký boj s nejukrutnějším nepřitelem, Sigmundem. Vyslechni je!

ZIŽKA

Kněz Rokycana – a –

LAUDÁT

Šimon od bílého lva a Vaněk Pivo řečený.

ZIŽKA

Ten byl v poselstvu do Polska a v zajetí krále Sigmunda.

ROHÁČ

Nechtěl před ním kleknouti a neklekl.

LAUDÁT

A byl proti jednotě s pány podjednou tak jako i Šimon od bílého lva.

ZIŽKA

Tent' věrný muž i Vaněk.

KUNEŠ

Vyslechni je, jdeť k tobě Praha a pokorně.

384

LAUDÁT

Poselstvo prosí, abys s nimi promluvil pro věrné, kteří v Praze jsou.

ZIŽKA

(váhav) Přiveď je.

LAUDÁT

(odejde)

Výstup 5.

Předešli bez LAUDÁTA

KUNEŠ

Jistě je pravda, že v Praze mnoho věrných.

ZIŽKA

Mluvíte horlivě, jako byste vy byli pražské poselstvo.

ROHÁČ

Tak by mluvila snad všechna naše polní obec. Většina jistě –

ZIŽKA

Co! Snad že byste se chtěli –

ROHÁČ

(rychle) Ne, bratře, proti tobě nic, a stane se, co poručíš. Ale připomeň si, jak je Praha pevná. A doženeš-li Pražany v zoufalství, bude hrozný boj a hrozná krve prolití.

ZIŽKA

Či nevíš, kterak Mojžíš dal pomstu na modlosluhy a jednoho dne jich mnoho tisíc zbil?

385

Výstup 6.

ROKYCANA, ŠIMON OD BÍLÉHO LVA, VANĚK PIVO,
ZÁVADA, LAUDÁT, KOUDELE ZE ŽITENIC,
pak KATEŘINA, předešli

ROKYCANA

Bůh Hospodin, jenž pravil, má jest pomsta, pozdrav tě,
bratře Žižko.

ŽIŽKA

(*temně*) Co chceš, kněže Rokycano.

ROKYCANA

Slyš nás, prosím. A necht' nejprve vzpomenu, jak tomu nedávno, co v radosti jsme tebe vítali svého ochránce. Teď předstupujeme k tobě s teskností. A jak tomu dávno, necht' vzpomenu, co jsme my všichni Pražané hleděli s hradeb, s věží na pole na Letném na strašlivou moc římského a uherského krále, na tisíce křížovníků z Němec a jiných zemí, kteří nás přišli vyhladit; s jakou úzkostí jsme tenkrát hleděli sem k Libni a na Špitálsko, kdež se šikovali proti tobě, proti tvému srubu na Vítkově hoře. Tenkrát byl jsi s námi. — Teď s hradeb všecka Praha hledí v zármutku nanovo sem k Libni, na Špitálsko, na totachy a pušky, tarasnice na ni namířené a marně obracíme zraky své po Vítkově hoře, neb ten, jenž tam Prahu zachránil, přišel sám ji zničit.

ŽIŽKA

Jak si zasloužila.

ŠIMON

Mluvím já, Šimon od bílého lva. Slyš, bratře Žižko, již pominulo, proč právem jsi se rozhněval. Kníže Korybut se vrátil, my jej opět přijali, a tím už zrušen je spolek s pány podjednou, kteříž chtějí uherského krále.

ŽIŽKA

Ale jakmile vám bude vhod, uvážete zas ten spolek s Římany, nevytrváte v pokušeních, a nás opustíte.

ŠIMON

Ne, již ne. Ale ty-li ve svém hněvu vytrváš, pustíš-li na Prahu šurm, dobře víš, jaký bude těžký boj, jak tvoje houfy oslábnou.

ŽIŽKA

Ale nebudou mít Prahu pořád v týle.

VANĚK

(*s povzdechem*) Ne, jen rozbořené město.

ROKYCANA

A bude Praha pustá jako Německý Brod, po jehož ulicích teď vlci bloudí a psi zdivočili. Rozbořena bude hrad sv. Václava i velebný jeho kostel, rozbořena bude kaple betlemská, zvony nezazvoní, mrtvá bude Praha, hlava, matka českých měst. A kdo to zodpoví i krev nevinnou, jež tu bude s vinnou prolita?

ŽIŽKA

I Jerusalem byl rozbořen.

ROKYCANA

Ale sám Spasitel zaplakal, když pomyslíl na jeho zkázu. Jak nemělo by tobě srdce se ustrnouti nad městem, jež tebe v protivenství kdysi po přátelsku přijalo. Ó, bys mohl prohlédnout a ještě jednou uvidět je v jeho kráse. Litostí by se ti srdce pohnulo. A to kdybys viděl, jak zástupové nás až k bráně provázeli, ulekání, ustrašení, v smutné nejistotě jak rozhodneš —

ŽIŽKA

Ty zástupy také provázely, a vesele, vaše houfy, když táhly do pole mne obklíčit a zahubit.

VANĚK

Tomu boji jsme my bránili, ale neubránili.

ZÁVADA

A dnes všichni litují.

SIMON

To vše se dá srovnat. Zboříš-li však Prahu, bude po všem veta, bude zemdlena i vaše síla a radovat se budou Sigmund, páni, Řím – A co ještě proti nim je díla, zvláště na Moravě!

ŽIŽKA

To vaší vinou! Kdo mne z Moravy vypudil!

VANĚK

A zdali zapomněls, co učinil Sigmund král, když Prahu obléhal, když Němci nazejtří po té porážce na Vítkově hoře, když ty jsi je ztepal, začali silně střílet na Prahu, jak hned přichvátal a nedal stříleti a zle káral Němce, že mu hubí Prahu. To učinila ta šelma krve nenasyčená – A ty –

ŽIŽKA

(zaražen, ale pak) Hájíl svého dědictví –

SIMON

Rozpomeň se, cos nám řekl u Německého Brodu, když jsi nás mířil s Želivským, cos tenkrát děl, abychom všechny hněvy odpustili, tak abychom mohli spravedlivě pateř pěti: Odpust' nám naše viny, jakož i my odpouštíme.

ŽIŽKA

To jsem děl – ale – to bylo pro společný boj proti uher-skému králi.

VANĚK

Ten boj budeme s tebou zase bojovati!

ŽIŽKA

Jak dlouho!

ROKYCANA

Bratře Žižko, věř, i na to se rozpomeň, že Praha není jenom Pražanů, že je město, na něž mezi městy Kristus ráčil nejdříve shlédnouti, vyrvav je z temnosti Antikristovy, že Praha dříve nežli jiná města poznala osvětlení, že z Prahy vzešlo světlo očištěné pravdy boží, že tu kázal mistr Jan svatě paměti, že pro boží pravdu tu tekla první krev. Za jedním jdeme všichni a proti nám všem jednotejný nepřítel, jenž chce nás všechny vyhladit. Dost už toho dvojení, dost hněvů a ruznic. Okažme se jako věrná Judyt, kteráž jest pro vlast nebezpečně čest i hrdlo vážila, a jako Judas Machabaeus, jenž činil tak až do smrti. Bratře Žižko! Jménem pražských obcí, jménem všeho věrného lidu ležím u tvých kolenou a prosím, zapřísahám tebe skrze rány Ježíše Krista, abys odpustil. Slyš nás, aby i tebe vyslyšel milosrdný bůh!

Výstup 7.

KATEŘINA, předešlá

KATEŘINA

(jež vystoupila za poslední řeči Rokycanovy a vzrušeně naslouchala, přistoupí chvatně k Žižkovi) Mne, otče, Praha hluboko ranila, ale jestliže tato má bolest zaostřila tvůj hněv, nedbej, zapomeň ji v tuto chvíli. Odpust', smiř se, abys mohl dokonati, oč se bohu modlíváš.

ZIŽKA

Dcero, pro boží boj zapomínáš na sebe. Pro boží boj.
(*Vztyčí se*) A chci jej dokonat.

VANĚK

My budeme zase s tebou jako u Hor Kuten, u Habrů
Německého Brodu.

ŠIMON, ZÁVADA

Budeme!

ROKYCANA

(*vroucně*) Bratře Žižko! (*Vstane*)

ZIŽKA

Budete. (*Váhav*) Kunši, ať nechají srubů a tarasnice a
pušky ať uklidí!

KUNEŠ

A proti Sigmundovi obrátí. Jak se bratří potěší, až ohlá-
sím. (*Kvapně odejde*)

KATEŘINA

Otče!

ŠIMON, ZÁVADA

Zaplať Bůh!

VANĚK

Zaplať Bůh!

ZIŽKA

A vám dej stálosti. (*V chmurné starosti*) Ať neželím a
bratří, že jsme tě, Praho, znovu zachovali. Ale pro boží
boj! Bojovati jej v jednotě a dokončiti jej! Bratři Pražané,

až všechno smluvíme, vytrhneme ihned na Moravu, za-
chránit ji. A cestou stavíme se nejdřív u Přibyslavi.

(*Venku troubení, radostný hlahol*)

ŠIMON, VANĚK, ZÁVADA

(*hrnou se k Žižkovi*)
Bratře Žižko!

ROKYCANA

Jak radostně tě Praha pozdraví!

Alois Jirásek

HUSITSKÁ TRILOGIE

Jan Hus, Jan Žižka, Jan Roháč

Vydal Orbis, Praha. Šéfredaktor dr. Josef Štefánek. Divadelní
edice, hry klasické. Odpovědná redaktorka dr. Milena Němcč-
ková. Technický redaktor Antonín Šašek

30113/5, 11640/53/SVI, 853

Sazba 7. 10. 1953. Tisk 15. 4. 1954. I. vydání (v Orbise).
Náklad 3.300 výtisků. Plán. archy 14,264. Autor. archy 16,90.
Vydavatel. archy 17,34. Skup. papíru 221, formát 84 × 108, 70 g.
Knihtisk. Písmo Plantin monotype

Vytiskl Orbis, tiskařské závody, n. p., závod 3, Jiřího Dimitrova,
Praha VII, Dobrovského 27

D-04595

8%. Cena brož. Kčs 37,40, váz. Kčs 40,30

I. 10. 1953

